

NUMMER
133

Maandelijks
januari
2008

verschijnt niet in juli

CRB
Centrale Raad voor het Bedrijfsleven

Secretariaat
van de centrale raad voor
het bedrijfsleven

JOYEUSE ENTRÉE
BLIJDE INKOMST

SOCIAAL- ECONOMISCHE NIEUWSBRIEF

- **OCTROOIEN** - Een belangrijk instrument ter bevordering van innovatie
- **ARBEIDSMARKT** - Hoe lonend is werken voor een langdurige werkloze ?
- **INNOVATIE** - Ondernemen in een globale economie
- **EU IN 2008** - De grote sociaaleconomische thema's

NUMMER

133

➔ januari 2008

OCTROOIEN

advies van de sociale partners 3

ARBEIDSMARKT

een werkloosheidsval in België ? 11

ONDERNEMERSCHAP

de relatie tussen ondernemerschap en globalisering 22

EUROPESE UNIE

de grote sociaaleconomische thema's in 2008 28

NIEUWS

Centrale Raad voor het Bedrijfsleven 34

andere overlegorganen 38

-
- > Stuurgroep : Robert Antonissen, Claude Culem, Emmanuel de Bethune, Kris Degroote, Luc Denayer, Tasso Fachantidis, Ton Harding, Paul Henriët, Viviane Van Uytven
 - > Redactie : Marie Baudour, Emmanuel de Bethune, Tasso Fachantidis, Céline Mouffe, Hendrik Nevejan, Michèle Pans, Stephen Renders, Siska Vandecandelaere,
 - > Redactiesecretariaat : Alain Cabaux
 - > Vertaling : Bernadette Hamende
 - > Opmaak : Lutgart Van Nuffel
 - > Druk : José Marquez y Sanchez
 - > Website : www.ccecrb.fgov.be
 - > Verantwoordelijk uitgever : Ton Harding, Blijde Inkomstlaan 17-21, 1040 Brussel

➔ OCTROOIEN

Het is een verworven economisch gegeven dat innovatie een fundamenteel drijvende kracht is van de lange termijn economische groei, die op haar beurt dan weer de sleutel is tot extra jobs en welvaart. De sociale partners hechten dan ook veel belang aan het thema. Zo wordt in de boordtabel van het Technisch Verslag¹ bij het hoofdstuk O&O en innovatie jaarlijks een uitgebreide reeks van indicatoren opgevolgd. Daaruit blijkt dat België voor weinig van de opgevolgde indicatoren bij de koplopers in Europa behoort en voor een aantal belangrijke indicatoren zelfs slechter scoort dan gemiddeld in de EU-15. Deze conclusies komen overeen met de vaststellingen uit het diagnoseadvies rond O&O en innovatie, dat de sociale partners in mei 2006 formuleerden op vraag van de Minister van Economie.

Op basis van dit diagnoseadvies² werd beslist om rond een aantal belangrijke knelpunten werkgroepen van specialisten op te zetten met als doel het probleem meer in detail te bestuderen en concrete beleidsaanbevelingen te formuleren. Het betreft de volgende thema's: octrooien, industry-science links en normalisatie, ondernemerschap en fiscale stimuli voor O&O en policy mix.

De sociale partners bevestigden het belang van innovatie eveneens in het IPA voor de periode 2007-2008. Daarin besteedden ze een speciaal punt aan 'de aanmoediging van innovatie en O&O'. Hierin werden o.a. de volgende aanbevelingen opgenomen: in het kader van het huidige KB van 27/11/1973 het jaarlijks agenderen van innovatie als onderwerp voor dialoog op de ondernemingsraad; de ontwikkeling en ondersteuning van de nieuwe "diensten-métiers" van de toekomst (o.m. in de medische sector) en het opstellen van een inventaris van goede praktijken en ideeën op het vlak van innovatie. Daarnaast hebben de sociale partners ook beslist om de innovatiepremie tot eind-2008 te verlengen.

Een belangrijk instrument ter bevordering van innovatie zijn octrooien. Professor van Pottelsberghe (ULB en chieft economist European Patent Office) leidde een werkgroep rond dit thema. Hij leidde drie *brainstormsessies* met een veertigtal specialisten uit de bedrijfswereld, academische wereld, federale en regionale overheidsinstanties en een aantal internationale specialisten³. Tijdens deze sessies werd gediscussieerd over hoe de Belgische overheid de aanvraag van octrooien, voor uitvindingen die de moeite waard zijn om te octrooieren, kan stimuleren.

De werkgroep rond octrooien beëindigde haar werkzaamheden in juni 2007. De conclusies van deze werkgroep werden samengevat in het rapport 'Aanbevelingen voor het Belgische octrooi beleid' (zie bijlage en website CRB). Op basis van dit rapport besloten de sociale partners onderstaand advies over octrooien te formuleren. Dit moet gezien worden als een eerste deeladvies dat samen met de deeladviezen van de andere werkgroepen zal gebundeld worden tot een globaal beleidsadvies rond O&O en innovatie.

¹ <http://www.ccecrb.fgov.be/txt/nl/doc07-1300.pdf>

² <http://www.ccecrb.fgov.be/txt/nl/compet4.pdf>

³ lijst van deelnemers op laatste pagina van bijgevoegd rapport 'Recommendations for the Belgian patent policy'

SAMENVATTING

Octrooien zijn een belangrijk instrument voor het bevorderen van innovatie. Uit de statistieken blijkt echter dat in vergelijking met andere landen het aantal octrooiaanvragen per onderzoeker verontrustend laag is in België. Vergeleken met landen als de VS en Japan is de kloof zelfs enorm.

Een belangrijke reden hiervoor is het ontbreken van een gemeenschapsoctrooi. Het huidige Europese octrooi is niet meer dan een bundel van nationale octrooien. Dit systeem zorgt ervoor dat de kosten voor bescherming en administratie en de rechtsonzekerheid in Europa hoog oplopen. Het is bovendien in contradictie met het steeds verder streven van Europa naar een Europese eenheidsmarkt. Een gemeenschapsoctrooi dat goedkoper en eenvoudiger is en juridische zekerheid biedt, is voor de sociale partners dan ook prioritair. In deze context is het cruciaal dat :

- 1) België het London Protocol zo snel mogelijk ratificeert en andere landen stimuleert om dat ook te doen en dat België ook het Engels toelaat als octrooitaal;
- 2) België op een constructieve wijze meewerkt aan het voorstel ontwikkeld onder Portugees voorzitterschap⁴ met het oog op het tot stand brengen van een eengemaakte en geïntegreerde EU Octrooi Jurisdictie;
- 3) België dringend een competent en internationaal erkend, gecentraliseerd rechtssysteem voor octrooi-inbreuken uitbouwt.

Naast een sterke verdediging van het gemeenschapsoctrooi, moet België ook het octroobewustzijn stimuleren. Er is nood aan een sterkere octroocultuur in België. De sociale partners zien op dit vlak drie grote aandachtspunten voor de overheid :

- 1) een verdere verbetering en centralisatie van de informatie rond intellectuele eigendom in het algemeen en rond octrooien in het bijzonder;
- 2) een grotere aandacht voor intellectuele eigendom in opleidingen hoger onderwijs en de carrière van academische onderzoekers en praktijkgerichte opleidingen voor KMO's;
- 3) een financiële tussenkomst in de octrooikosten van KMO's.

⁴ cf. werkdocument van oktober 2007

WAAROM IS IP BELANGRIJK VOOR DE SOCIALE PARTNERS ?

Historisch gezien is het octrooisysteem ontwikkeld om nieuwe uitvindingen te stimuleren. Bedrijven worden immers niet aangemoedigd om veel inspanning te leveren op het vlak van onderzoek en ontwikkeling als nadien de resultaten door iedereen kosteloos kunnen gekopieerd worden. Een tijdelijk monopolie op de uitvinding, dat de mogelijkheid biedt om de investeringen en de onderzoekskosten verbonden aan de uitvinding terug te verdienen, is dan ook nodig om onderinvesteringen in O&O te vermijden. Investerings in O&O zijn immers van vitaal belang, niet alleen voor de onderneming, maar ook voor de rest van de maatschappij waar ze via productiviteitseffecten, milieu-effecten, betere kwaliteit van producten, ... kunnen bijdragen tot een hogere welvaart en welzijn. Bovendien moet de uitvinder in ruil voor de gegeven bescherming zijn uitvinding openbaar maken. Op die manier wordt informatie over de nieuwste technologieën publiek, wat op haar beurt nieuwe uitvindingen stimuleert.

In de huidige context van internationalisatie van onderzoeksinspanning en globale verspreiding van kennis, is bescherming van ideeën nog belangrijker. Dit geldt zeker voor KMO's, waarvoor creativiteit en innovatie vaak de enige bronnen van competitief voordeel zijn. Deze immateriële activa kunnen efficiënter geëxploiteerd worden via een relevant management en exploitatie van intellectuele eigendom (IE).

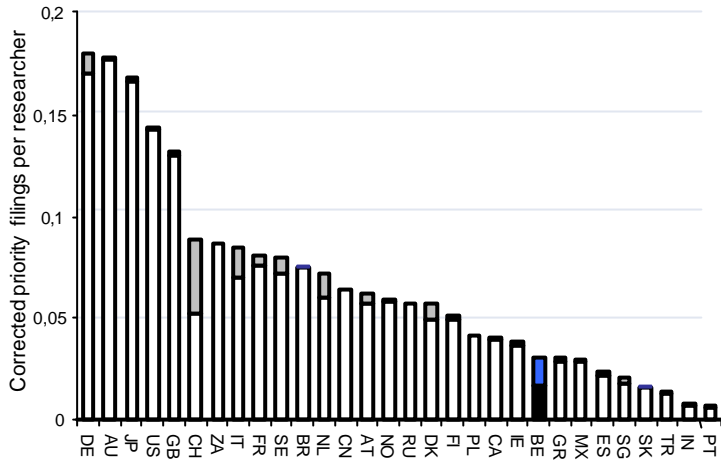
Bovenstaande argumenten illustreren het belang van octrooien voor bedrijven en de samenleving. Meer en meer bedrijven zouden moeten worden aangemoedigd om een IE-strategie centraal te zetten in hun business planning en management strategie. Het (toenemend) belang van octrooien impliceert bovendien dat landen met een effectief systeem van intellectuele eigendom aantrekkelijker zijn voor innovatieve bedrijven en over het algemeen een sterkere focus op innovatie kennen.

FEITEN EN CIJFERS

Octrooiaanvragen zijn, net als O&O-uitgaven, sterk geconcentreerd bij een beperkt aantal (grote) ondernemingen. Dit geldt voor de meeste landen. Echter, zowel de grote bedrijven als de KMO's in België, octrooieren hun uitvindingen een stuk minder in België dan bedrijven in andere landen.

De meerderheid van de octrooiaanvragers start met een nationale octrooiaanvraag. Echter in een aantal landen, waaronder België, gaan onderzoekers en bedrijven in toenemende mate *priority* aanvragen rechtstreeks indienen bij het Europees Octrooibureau (EPO)⁵. In onderstaande grafiek wordt de som gemaakt van het aantal binnenlandse *priority* aanvragen bij het nationale octrooibureau en het aantal *priority* aanvragen rechtstreeks bij het EPO volgens het land van de uitvinder.

⁵ Er bestaan verschillende 'octrooiroutes'. Zo kunnen bedrijven/onderzoekers ook rechtstreeks een octrooi aanvragen bij de nationale octrooibureaus, de internationale PCT-procedure volgen, ...

The corrected number of "national" priority filings per researcher (PR) in 2003 is composed of filings at NPO PR and priority filings at EPO PR having a national inventor as the first inventor, PF at JPO have been divided by 3. Source : de Rassenfosse and van Pottelsberghe (2007), computed from PatSat April 2007 edition and UNESCO institute for Statistics.

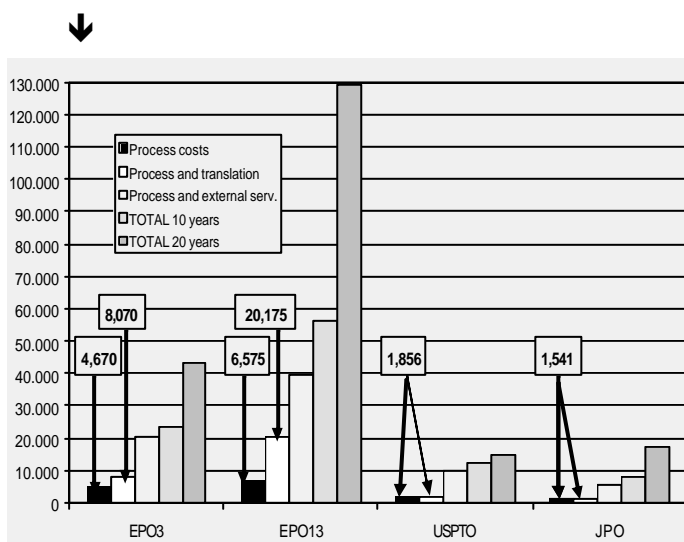
We kiezen voor het 'land van de uitvinder' omdat veel uitvindingen van Belgische uitvinders geötrooieerd worden in het buitenland. België is immers een klein land en heeft dus maar een kleine markt. Bovendien gebeurt veel O&O in België door buitenlandse MNO's die vaak hun intellectuele eigendom managen in het thuisland. Inderdaad, cijfers voor internationale octrooiaanvragen⁶ tonen dat 40% van de uitvindingen van Belgische uitvinders ingediend wordt door bedrijven gevestigd in het buitenland (het hoogste niveau van alle onderzochte landen). Daartegenover staat wel dat bijna 40% van de internationale octrooiaanvragen door

↑
Corrected priority filings per researcher, 2003

Belgische bedrijven gebaseerd is op uitvindingen van buitenlandse uitvinders (het tweede hoogste niveau na Zwitserland)⁷.

↓
Kosten van een gemiddelde octrooiaanvraag bij het EPO, USPTO en JPO, 2003

Uit bovenstaande figuur blijkt duidelijk dat in vergelijking met andere landen het aantal octrooiaanvragen per onderzoeker verontrustend laag is in België. En vergeleken met de VS en Japan is de kloof enorm. Een belangrijke reden hiervoor is het ontbreken van een gemeenschapsoctrooi, waardoor de kosten voor bescherming en administratie en de rechtsonzekerheid in Europa hoog oplopen. Dit blijkt duidelijk uit onderstaande figuren.

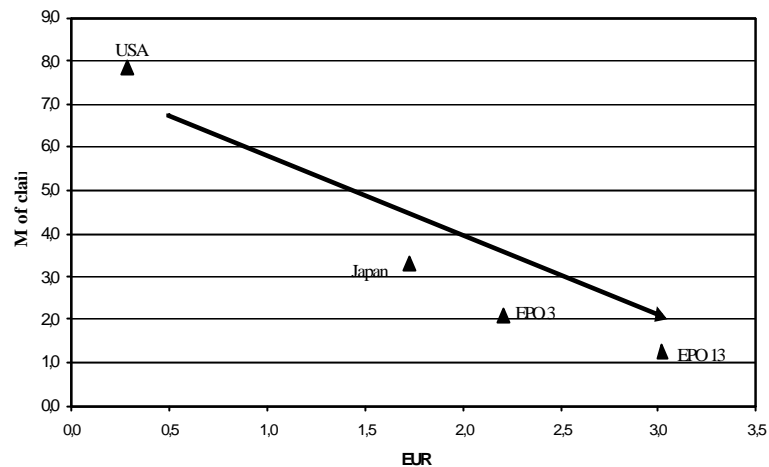
Bron : van Pottelsberghe de la Potterie, B. en D. François (2006) The Cost Factor in Patent Systems

De linkse figuur toont de kost van een gemiddelde octrooiaanvraag (in termen van aantal claims) bij het EPO, het JPO (Japans octrooibureau) en het USPTO (US Patent en Trademark Office). Voor octrooiaanvragen bij het EPO werden twee verschillende scenario's gebruikt. In het eerste scenario geldt het octrooi enkel in Duitsland, Frankrijk en het VK (EPO-3). In het tweede geval duidt de aanvrager 13 meeste gevraagde landen aan (EPO-13). Er wordt verondersteld dat het octrooi toegekend wordt en hernieuwd wordt voor 10 of 20 jaar.

⁶ Het betreft hier PCT-aanvragen, maar we kunnen vermoeden dat een vergelijkbaar percentage geldt voor EPO-aanvragen.

⁷ WIPO Patent Report : Statistics on Worldwide Patent Activity (2007 edition)

Deze figuur toont duidelijk de hogere kost van een Europees octrooi. Dit is in belangrijke mate te wijten aan de vertaal- en validatiekosten. In tegenstelling tot een USPTO- of JPO-octrooi, valt een Europees octrooi na toekenning uiteen in een bundel nationale octrooien. Voor elk land moet een beëdigde vertaling worden ingeleverd en validatiekosten betaald worden. Dit maakt van een octrooiaanvraag een complexe aangelegenheid, wat de kosten van externe dienstverlening (dienstverlening door octrooigemachtigde⁸) hoger maakt. Ook de taken voor instandhouding zijn hoog ingeval van een Europees octrooi en moeten ook in elk land afzonderlijk betaald worden.

Bron : van Pottelsberghe de la Potterie, B. en D. François (2006) The Cost Factor in Patent Systems

↑
Aantal ingediende
claims (Y-as)
versus de
proceskost per
claim per miljoen
inwoners (X-as),
2003

Wanneer we ook rekening houden met de grootte van de markt waarvoor het octrooi bescherming biedt, is de kloof tussen de kost van een Europees octrooi en een USPTO-octrooi nog opvallender. Dit blijkt uit de rechter figuur die op de horizontale as de proceskosten (procedurekosten en vertaalkosten) per claim per miljoen inwoners afzet. De grafiek toont ook een duidelijk negatief verband tussen de prijs van een octrooi en het aantal octrooiaanvragen.

GEMEENSCHAPSOCTROOI IS PRIORITAIR

Het huidige systeem van bescherming vertoont duidelijke tekortkomingen en is in contradictie met het steeds verder streven van Europa naar een Europese eenheidsmarkt. Het Europees octrooi is immers niet meer dan een bundel van nationale octrooien. Bij aflevering van het octrooi moet men in iedere staat taken betalen, vertalingen betalen, in voorkomend geval gerechtelijke procedures starten, ... Er is dan ook dringend nood aan een gemeenschapsoctrooi dat goedkoper en eenvoudiger is en juridische zekerheid biedt. Indien dit niet zou mogelijk blijken, steunen de sociale partners het initiatief van een nauwere samenwerking tussen de lidstaten die wel willen vooruitgaan op dit vlak. Al is dit wel slechts zinvol als ook belangrijke octrooilanden als Duitsland, het VK, ... hier aan deelnemen.

Zoals bleek uit figuur 2 zijn de vertaalkosten duidelijk een competitief nadeel ten opzichte van octrooibescherming in de VS en Japan. Ook al is taal omwille van culturele redenen voor een aantal landen een belangrijk struikelblok, het is cruciaal dat België hierin een pragmatische en proactieve rol speelt. Het is dan ook belangrijk dat België het London Protocol, dat de vereisten voor vertaling sterk vermindert, zo snel mogelijk ratificeert en andere landen stimuleert om dit ook te doen. Ook het toelaten van het Engels als octrooitaal in België, zelfs voor *priority* aanvragen, zou internationaal

⁸ Een octrooigemachtigde is een persoon met een technische of natuurwetenschappelijke academische opleiding die de wettelijke bevoegdheid heeft verkregen namens cliënten octrooiaanvragen op te stellen, in te dienen en af te handelen.

een goed signaal zijn en zou het aantal *priority* aanvragen bij de Belgische Dienst voor de Intellectuele Eigendom stimuleren (van Pottelsberghe, blz. 19).

Eens toegekend, is het belangrijk dat octrooirechten gehandhaafd worden. Er is nood aan rechtsbedeling die rechtszekerheid biedt tegen een redelijke kostprijs en binnen een redelijke termijn. Ook dit moet op Europees niveau gebeuren. België moet op een constructieve wijze meewerken aan het voorstel ontwikkeld onder Portugees voorzitterschap⁹ met het oog op het tot stand brengen van een eengemaakt en geïntegreerd EU Octrooi Jurisdictie.

Indien België een rol wil spelen in een Europees gecentraliseerde geschillenregeling voor octrooien, moet het dringend een competent en internationaal erkend rechtssysteem voor octrooi-inbreuken uitbouwen. Dit moet bevorderd worden door de centralisatie van alle IE-gerelateerde zaken in één hof, bijvoorbeeld in de handelsrechtbank van Brussel zoals geadviseerd door de Raad voor de Intellectuele Eigendom. De rechters moeten beter getraind worden en moeten zich kunnen laten assisteren door onafhankelijke specialisten met een goede kennis van het octrooisysteem en een technische en wetenschappelijke achtergrond (van Pottelsberghe, blz. 18).

Andere acties die de internationale visibiliteit van België als sterke verdediger van het Europese octrooisysteem zouden verhogen, zijn 1) politieke steun voor instellingen die streven naar een verhoogde kwaliteit van octrooistandaarden¹⁰ en 2) het stimuleren van de creatie van een databank (mogelijks door het EPO) die voor elk toegekend EPO-octrooi aangeeft of het nog geldt en in welke landen (van Pottelsberghe, blz. 19).

MAATREGELEN TER ONDERSTEUNING VAN EEN OCTROOICULTUUR

Ondanks het ontbreken van een gemeenschapsoctrooi presteren bepaalde Europese landen een stuk beter dan België op het vlak van octrooiaanvragen. Er is dan ook nood aan maatregelen ter stimulering van een octrooicultuur in België. Er dient hierbij wel opgemerkt te worden dat onderstaande maatregelen de noodzaak van een gemeenschapsoctrooi op geen enkele wijze verminderen en het bestaan van een gemeenschapsoctrooi het effect van onderstaande maatregelen zelfs nog zal versterken.

Sommige van onderstaande aanbevelingen zijn al gedeeltelijk geïmplementeerd door regionale of federale instellingen. Dit belet echter niet om de schaal en intensiteit van deze aanbevelingen verder te ontwikkelen, om ze goed te communiceren en beter op elkaar af te stemmen.

INFORMATIE ¹¹

Het aanvragen van een octrooi en het gebruik van informatie uit bestaande octrooien zijn, zeker de eerste keer, niet eenvoudig. Bovendien zijn onderzoekers/bedrijven zich vaak onvoldoende bewust van de voordelen/mogelijkheden ervan. Immers, informatie en bekendmaking zijn belangrijk opdat ook meteen de mogelijkheid wordt geboden om verder te experimenteren en verbeteringen aan te

⁹ werkdocument van oktober 2007

¹⁰ bijvoorbeeld, gebaseerd op de aanbevelingen uit het STOA-rapport

¹¹ van Pottelsberghe, blz. 15-16

brenge. Er is dan ook nood aan toegankelijke en gebruiksvriendelijke informatie over het systeem van IE in het algemeen, de beschikbare IE-tools, de software tools die kunnen gebruikt worden voor het terugvinden van informatie, de beschikbare adviesdiensten en overheidssteun, informatie over trainingsmogelijkheden, . . . Er bestaat reeds heel wat informatie (oa. website van de Dienst voor de Intellectuele Eigendom). Er moet echter bekeken worden waar aanvulling nodig is en hoe alle informatie verder kan gecentraliseerd worden. In het kader hiervan zou de bestaande website van de Dienst voor de Intellectuele Eigendom verder kunnen uitgebouwd worden tot een soort portaalsite. De centralisatie van alle informatie op deze site zou kunnen gebeuren door de Dienst voor de Intellectuele Eigendom, in nauwe samenwerking met de regionale organisaties om de informatie te verzamelen en te verspreiden (bv. door middel van flyer met naast basisinformatie ook het adres van de website).

Zeker in een land als België, met een heel gefragmenteerd institutioneel O&O- en innovatielandschap, is er nood aan informatie-uitwisseling over intellectuele eigendom. Dit zou kunnen georganiseerd worden binnen een IE-forum dat alle actoren die bezig zijn met intellectuele eigendom in België samenbrengt. Het forum zou functioneren als een denktank. Daarnaast zou het door het organiseren van events voor een ruimer publiek het algemene octroobewustzijn kunnen verhogen. Ook de jaarlijkse toekenning van een prijs voor de meest belovende geoctrooierde uitvinding zou hiertoe kunnen bijdragen. De Dienst voor de Intellectuele Eigendom zou een goede projectleider zijn van zowel het IE-forum als van de Belgische octrooprijs.

VORMING¹²

De studenten van nu zijn de onderzoekers van morgen. Indien we het octroobewustzijn willen stimuleren, is het dan ook belangrijk om in het (hoger) onderwijs voldoende aandacht te besteden aan dit thema. Zo zouden alle studenten hoger onderwijs die afstuderen in wetenschappelijke richtingen, ingenieursrichtingen, economie, rechten en MBA-studenten een voldoende basiskennis over intellectuele eigendom moeten hebben. Tijdens deze opleidingen zouden de volgende thema's aan bod moeten komen: IE-strategieën, hoe kunnen octrooien gebruikt worden als business tool, hoe kunnen octrooien dienen als informatiebron voor onderzoeksactiviteiten, het voorbereiden van een octrooiaanvraag, IE-waardering, . . .

Dit geldt ook voor doctoraatsprogramma's in wetenschappelijke richtingen, waar de nadruk in de trainingssessies nog sterker op de praktijk moet liggen. Complementair hieraan zouden octrooien en andere vormen van economische valorisatie van onderzoek (bv. spin-offs) ook een positievere invloed moeten hebben op de academische carrières van onderzoekers.

Een multidisciplinaire master in IE-management waarin professoren van verschillende departementen en faculteiten betrokken zijn, kan een antwoord zijn op de veelheid aan vaardigheden waarover IE-specialisten moeten beschikken. Het is wel belangrijk dat universiteiten hun krachten bundelen op dit vlak en excellentie voorop stellen.

¹² van Pottelsberghe, blz. 11-13

Naast opleiding voor studenten, is ook training voor KMO's nuttig. Er moet hierbij wel rekening gehouden worden met het feit dat KMO's weinig tijd hebben. Deze trainingen worden dan ook bij voorkeur 's avonds georganiseerd of geconcentreerd over een beperkt aantal dagen. Het is belangrijk dat het gaat om praktische cursussen die focussen op case-studies gegeven door IE-experten met ervaring in het domein (octrooigemachtigden, bedrijfsmensen, TTO-managers, gastsprekers van de European Academy,...). Deze trainingsessies kunnen ook een netwerkeffect hebben voor de ondernemers.

FINANCIËLE STEUN

Uit punt 3 bleek dat de aanvraag en het in stand houden van een (Europees) octrooi een dure aangelegenheid is, wat voor KMO's vaak een onoverkomelijke barrière is.

Zeker de eerste octrooiaanvraag is moeilijk. Om KMO's te stimuleren om hun eerste octrooi aan te vragen, kan een gratis (of lage-kost) IE-audit dienst voorzien worden. Concreet zou een IE-consultant pro-actief bedrijven bezoeken om hun noden te analyseren en suggesties te doen over hoe een IE-beleid hun competitiviteit zou kunnen versterken (bv. ook door het gebruik van octrooi-informatie). In Frankrijk bestaat een dergelijk programma sinds 2004. Het wordt momenteel geëvalueerd, maar de eerste resultaten suggereren een hoge effectiviteit. Bij de implementatie van een dergelijk steunprogramma in België is het belangrijk om te vertrekken van de bestaande regionale en federale steunstructuren voor innovatie. De federale overheid zou een belangrijke rol kunnen spelen, zowel rechtstreeks als via de PATLIB-centra (waaronder de octrooicellen van drie collectieve onderzoekscentra)¹¹. Uitbreiding van de octrooicellen naar andere collectieve onderzoekscentra kan evenwel nuttig zijn.

Een mogelijke tegemoetkoming voor de hoge kost van octrooien, is een systeem van vouchers (2000-4500 euro) waarmee KMO's een deel van de aanvraagkost kunnen dekken. Ideaal wordt de toekenning van een voucher vooraf gegaan door een IE-audit of door een evaluatie op octrooieerbaarheid door de Dienst voor de Intellectuele Eigendom.

Emmanuel de Bethune (embe@ccecrb.fgov.be)
Siska Vandecandelaere (siska@ccecrb.fgov.be)

¹³ van Pottelsberghe, blz. 7-9

¹⁴ PATLIB (PATent LIBrary) is een netwerk van centra, opgericht door de nationale octrooibureaus uit de Europese Octrooiorganisatie, die informatie verspreiden en ondersteuning bieden aan KMO, particuliere uitvinders en academici op het vlak van intellectuele eigendom en octrooien.

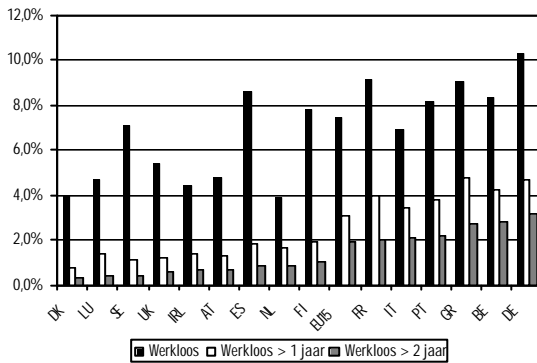

→ ARBEIDSMARKT

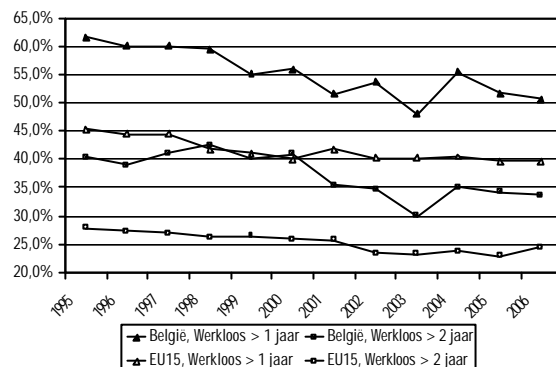
België behoort tot het kranse van EU15-lidstaten waar de overgang van werkloosheid naar werk het minst vlot verloopt. Dit blijkt althans uit de cijfers¹ voor langdurige werkloosheid die België laat optekenen (zie Grafiek 1, linkerhelft): in 2006 was 4,2% van de actieve bevolking of 51,2% van de werklozen langer dan één jaar werkloos, tegenover resp. 3,1% en 42,1% in de EU15². Volledigheidshalve voegen we hieraan toe dat deze problematiek in het verleden prangender was (zie Grafiek 1, rechterhelft). Het hoofdstuk Arbeidsmarkt van het Technisch Verslag 2007 bespreekt in meer detail welke bevolkingsgroepen weinig perspectief hebben op een duurzame integratie op de Belgische arbeidsmarkt.

Grafiek 1 :
Langdurige
werkloosheid in
België –
Internationale
vergelijking in 2006
en evolutie van
1995 tot 2006

Werkloosheid volgens duur in de EU15 in 2006
(in % van de actieve bevolking, 15 tot 64 jaar)

Langdurige werkloosheid in België en EU15 van 1995 tot 2006
(in % van de werkloze bevolking, 15 tot 64 jaar)

Bron: Eurostat (New Cronos), *Enquête naar de arbeidskrachten 1996-2006*

Deze problematiek kunnen we benaderen vanuit twee beleidsinvloeshoeken, afhankelijk van de zijde van de arbeidsmarkt waarop het beleid gericht is: de vraag (de werkgevers) of het aanbod (de werkenden, de werklozen en de inactieven). De vraaggerichte politiek komt deels aan bod in het hoofdstuk Loonvorming van het Technisch Verslag 2007, het deel over de (para-)fiscale heffingen op arbeid waarin bv. de structurele vermindering van de werkgeversbijdragen voor de lage lonen alsook de bijdragevermindering bij de aanwerving van langdurige werkzoekenden aan bod komen. In dit artikel gaan we enkel in op de aanbodgerichte politiek aangaande de werklozen, meer bepaald op de vraag hoe lonend werken is voor een langdurige werkloze in België.

In zijn overwegingen om het werk te hervatten neemt de werkloze allerlei financiële én niet-financiële aspecten in beschouwing. De financiële overwegingen betreffen o.a. het verlies van de werkloosheidsuitkering, de loonverwachtingen, de kosten van kinderopvang tijdens de werkuren, de kosten voor vervoer naar en van het werk. Daarnaast kunnen de niet-

¹ Verstrekkt door Eurostat (New Cronos) op basis van gegevens uit de 'Enquête naar de arbeidskrachten' en opgesteld volgens de criteria van het Internationaal Arbeidsbureau (International Labour Organization of ILO):

- *Werkend* is hij/zij die gedurende de referentieweek minstens één uur gewerkt heeft in loondienst (als werknemer), voor eigen rekening of als niet-vergoed meewerkend gezinslid. Ook diegene die niet bij machte was zijn/haar werk te verrichten (bv. door ziekte, vakantie, etc.) wordt hiertoe gerekend, alsook diegene in volledige loopbaanonderbreking of voltijds tijdskrediet (zolang de duur de drie maanden niet overschrijdt).
- *Werkloos* is hij/zij die in de referentieweek geen bezoldigde betrekking heeft, actief op zoek is naar een betrekking én beschikbaar is om binnen de twee weken te beginnen werken.
- *Inactief* zijn alle overige personen.

² Als we langdurige werkloosheid strenger definiëren als zijnde langer dan twee jaar werkloos (i.p.v. één jaar), komen we voor 2006 tot de volgende cijfers: in België was 2,8% van de actieve bevolking of 33,7% van de werklozen langer dan twee jaar werkloos, tegen resp. 1,9% en 24,4% in de EU15.

financiële overwegingen het volgende omvatten: de kwaliteit en de beschikbaarheid van zowel kinderopvang als openbaar vervoer, maar ook het systeem van opvolging van de werkloze (bv. de ver Wittigingsbrief van de RVA aan de werkloze). Hoewel laatstgenoemde overwegingen héél belangrijk kunnen zijn, brengen we hier dus enkel de financiële overwegingen in kaart.

DE CIJFERS VAN HET CENTRUM VOOR SOCIAAL BELEID (CSB)³

We vertrekken hierbij van de resultaten van het "Standaard Simulatiemodel Sociale Zekerheid" (STASIM) van het Centrum voor Sociaal Beleid (CSB) aangaande de financiële gevolgen van de overgang van langdurige werkloosheid naar werk voor verschillende typegevallen:

- Zes gezinstypen: (1) zonder kinderen (alleenstaande, éénverdienerkoppel, tweeverdienerskoppel) en (2) met één kind van 6 jaar en één jonger dan 3 jaar (éénoudergezin, éénverdienergezin, tweeverdienergezin).
- Vertreksituatie: landurige werkloosheid (>1 jaar, jonger dan 50 jaar), met (1) een maximumuitkering⁴, (2) een minimumuitkering of (3) een forfait van de 3de uitkeringsperiode (voor de samenwonende in een tweeverdienergezin waarin de andere partner werkt tegen 130% van het gewaarborgd gemiddeld minimummaandinkomen (GMMMI)).
- Eindsituatie: (1) werk met 11 mogelijke loonniveaus (100% - 110% - ... - 190% - 200% van het GMMMI) voor ofwel (1a) voltijdwerk, ofwel (1b) deeltijdwerk (50%) en (2) kinderopvang⁵ voor een éénoudergezin en een tweeverdienergezin (tegen de tarieven van Kind en Gezin voor een aangesloten opvangouder en een erkend kinderdagverblijf).

De financiële vergelijking van vertrek- en eindsituatie gebeurt aan de hand van het 'arbeidsplus', zijnde het verschil in procenten tussen het gezinsinkomen ná belastingen⁶ en sociale bijdragen in de 'werksituatie' (na aftrek van evt. kinderopvangkosten) en het gezinsinkomen ná belastingen en sociale bijdragen in de 'werkloosheidsituatie'. Tot het beschikbaar gezinsinkomen wordt desgevallend ook de (verhoogde) kinderbijslag gerekend. De resultaten zijn opgenomen in Grafiek 2 en Grafiek 3 en hebben betrekking op de situatie op 1 januari 2006 (volgens de op dat ogenblik geldende wetgeving). In bijlage zijn de details van de berekeningen weergegeven voor de overgang naar *voltijdwerk* aan het GMMMI.

We halen hier uitsluitend de belangrijkste bevindingen aan. De hoofdvaststelling is dat werkherleving loont (of het nu voltijds of deeltijds is), maar niet voor iedereen in dezelfde mate. Vertrekkende van een minimumuitkering brengt voltijdwerk minstens 17,0% meer op. Voor de overgang van een maximale werkloosheidsuitkering naar voltijdwerk aan het GMMMI merken we dat het arbeidsplus voor een alleenstaande ouder slechts 4,0% bedraagt, terwijl dit surplus minstens 14,1% is voor de

³ Met dank aan mevrouw Kristel Bogaerts, van het Centrum voor Sociaal Beleid (CSB), voor het vrijgeven van deze cijfers en het maken van aanvullende berekeningen.

⁴ Noteer dat de maximumuitkering volgt uit een begrensde loon dat aanzienlijk lager is dan het gemiddeld brutoloon in de privésector, nl. 1778,73 euro (per 1 oktober 2006) versus 2691 euro (in 2006).

⁵ Voor een overgang naar voltijdwerk worden 230 'kinderopvangdagen' verondersteld, voor een overgang naar deeltijdwerk (50%) 115.

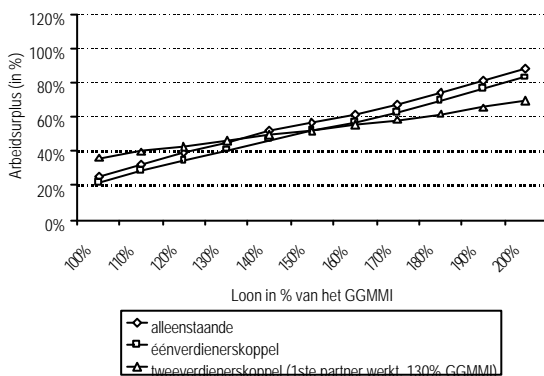
⁶ STASIM berekent de personenbelasting die verschuldigd is ná de eindafrekening (en dus niet de bedrijfsvoorheffing). Dit houdt dus in dat de resultaten rekening houden met de mogelijkheid tot fiscale aftrek van bv. de kinderopvangkosten.

andere gezinstypen. De aan- of afwezigheid van kinderen beïnvloedt bovendien in belangrijke mate het arbeidssurplus: in bovenstaand scenario realiseert een alleenstaande een surplus van 25,9% of een verschil van wel 21,9% met een alleenstaande ouder! Daarnaast komen we tot de vaststelling dat een overgang naar *voltijdwerk* vanzelfsprekend meer loont dan een overgang naar *deeltijdwerk*, behalve dan voor een alleenstaande ouder, voor wie het financieel voordeel van deeltijdwerk tegen 100% en 110% van het GGMMI aantrekkelijker is dan voltijdwerk tegen 100% en 110% van het GGMMI⁷. Noteer daarnaast dat het surplusverschil tussen voltijd- en deeltijdwerk het grootst is voor samenwonenden: vertrekkende van het forfait dat de samenwonende werkloze in de 3^e uitkeringsperiode ontvangt (na twee jaar werkloosheid), bedraagt het surplus bij deeltijdse werkhervatting tegen het GGMMI slechts 7,4% tegenover 24,7% bij voltijdse werkhervatting tegen het GGMMI.

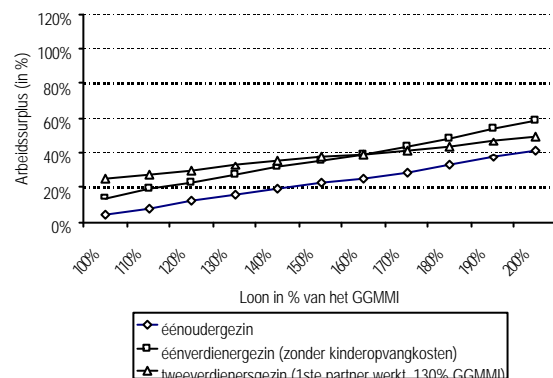
Grafiek 2 :
Financiële gevolgen van de overgang van langdurige werkloosheid naar voltijdwerk (situatie op 1 januari 2006): het arbeidssurplus (in %)

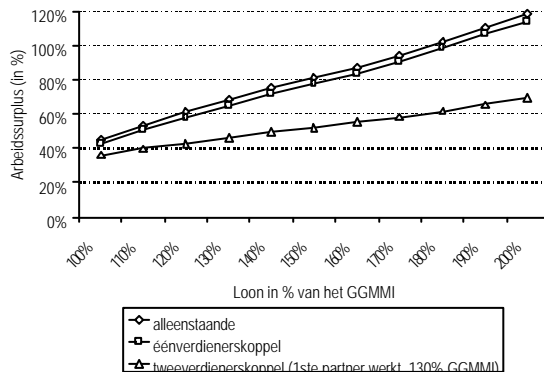
Vertrekkende van een MAXIMUMUITKERING van de 2de periode (FORFAIT van de 3de periode voor de samenwonenden) en GEEN kinderen ten laste

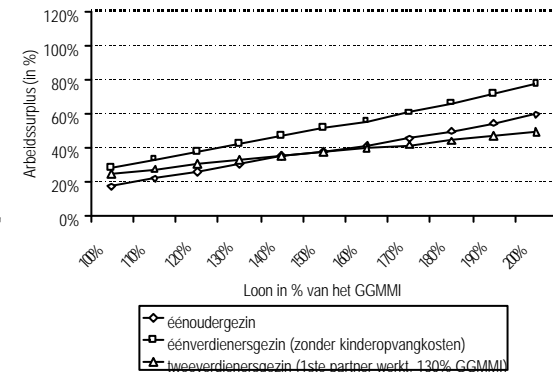
Vertrekkende van een MAXIMUMUITKERING van de 2de periode (FORFAIT van de 3de periode voor de samenwonenden) en TWEË kinderen ten laste (<3 en 6 jaar)

Vertrekkende van een MINIMUMUITKERING van de 2de periode (FORFAIT van de 3de periode voor de samenwonenden) en GEEN kinderen ten laste

Vertrekkende van een MINIMUMUITKERING van de 2de periode (FORFAIT van de 3de periode voor de samenwonenden) en TWEË kinderen ten laste (<3 en 6 jaar)

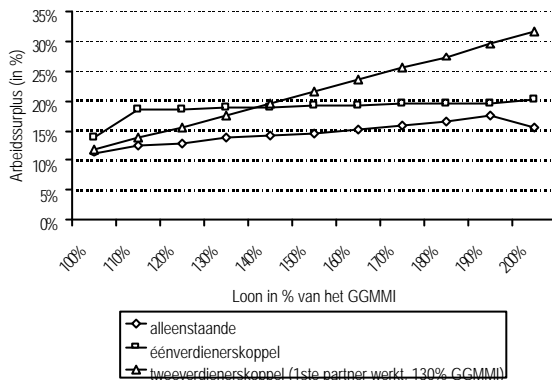

Bron: Op basis van de resultaten van het STASIM-model (situatie op 1 januari 2006) van het Centrum voor Sociaal Beleid

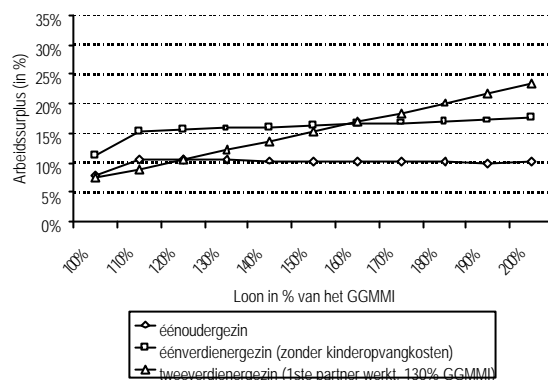
⁷ Deeltijdarbeid kan immers gepaard gaan met: een aanvullende inkomensgarantie-uitkering (als het loon te laag uitvalt), aanzienlijk lagere belastingen (wegens de belastingvrije som) en veel lagere opvangkosten (door minder opvangdagen en een tarief dat inkomensgebonden is).

Een werkloosheidsval in België ?

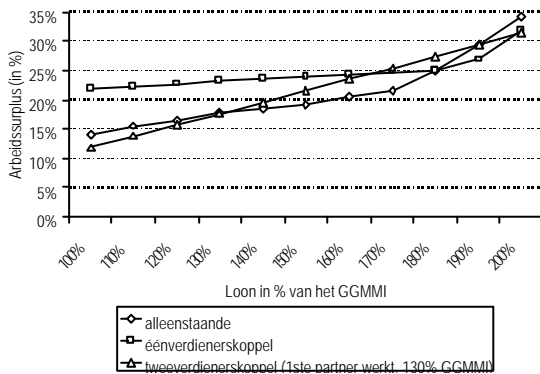
Vertrekkende van een **MAXIMUMUITKERING** van de 2de periode (FORFAIT van de 3de periode voor de samenwonenden) en **GEEN** kinderen ten laste

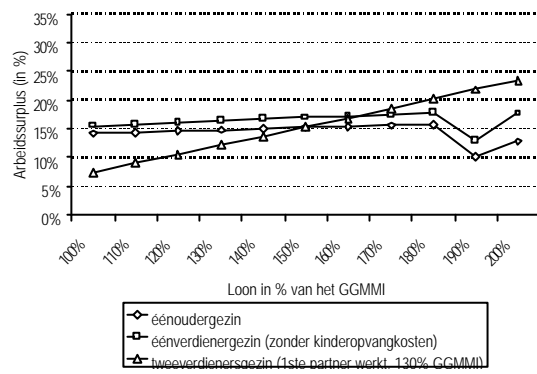
Vertrekkende van een **MAXIMUMUITKERING** van de 2de periode (FORFAIT van de 3de periode voor de samenwonenden) en **TWEE** kinderen ten laste (<3 en 6 jaar)

Vertrekkende van een **MINIMUMUITKERING** van de 2de periode (FORFAIT van de 3de periode voor de samenwonenden) en **GEEN** kinderen ten laste

Vertrekkende van een **MINIMUMUITKERING** van de 2de periode (FORFAIT van de 3de periode voor de samenwonenden) en **TWEE** kinderen ten laste (<3 en 6 jaar)

Bron: Op basis van de resultaten van het STASIM-model (situatie op 1 januari 2006) van het Centrum voor Sociaal Beleid

↑
Grafiek 3 :
 Financiële
 gevolgen van de
 overgang van
 langdurige
 werkloosheid naar
 deeltijdwerk (50%)
 (situatie op 1
 januari 2006): het
 arbeidssurplus
 (in %)

ENKELE KANTTEKENINGEN

Bij de voorgestelde resultaten dringen enkele kanttekeningen zich op.

Ten eerste hebben de resultaten betrekking op de situatie op 1 januari 2006 waardoor enkele recente alsook toekomstige maatregelen – volgend uit bv. het advies “Welvaartsvastheid” (21 september 2006)⁸ en het interprofessioneel akkoord 2007-2008 (21 december 2006) – samen met hun impact op de financiële prikkels tot werkhervatting buiten beschouwing blijven. Deze maatregelen kunnen echter deze financiële prikkels zowel verzwakken als versterken. De maatregelen die de financiële prikkels versterken zijn: het behoud van de verhoogde kinderbijslag gedurende twee jaar i.p.v. zes maanden na de werkhervatting en de verhoging van het GGMMI met 25 euro op 1 april 2007 en op

⁸ Dit advies is opgesteld volgens een driedelige optiek: (1) Het waarborgen van een minimuminkomen, (2) Het waarborgen van de verworven levensstandaard en (3) Het bevorderen van de arbeidsparticipatie.

1 oktober 2008. De maatregelen die de financiële prikkels kunnen verzwakken zijn: de verhoging van de minima en de fortaitaire bedragen in het stelsel van werkloosheidsuitkeringen met 2% op 1 januari 2008, de verhoging van het berekeningsplafond (en hiermee ook de maximumuitkering) met 1% op 1 januari 2007 alsook de verhoging, op 1 januari 2008, van het berekeningspercentage van 50% naar 53% voor de alleenstaande werkloze in de tweede uitkeringsperiode (wat neerkomt op een verhoging van de uitkering met 6%). Noteer ook dat het hoofdstuk Loonvorming in het Technisch Verslag 2007 – het deel over (para-)fiscale heffingen – dieper ingaat op de gevolgen voor het nettoloon van de (para-)fiscale maatregelen die in de loop van de voorbije jaren werden genomen, zoals de ‘werkbonus’ (d.i. de verlaging van de persoonlijke sociale bijdragen op brutolonen lager dan 2076,63 euro).

Ten tweede houdt STASIM geen rekening met de mogelijkheid tot toekenning van een (éénmalige) kinderopvangtoeslag bovenop de laatste werkloosheidsuitkering van een alleenstaande ouder die het werk hervat. Het aantal toeslagen die de RVA heeft toegekend is dan ook héél laag, in 2006: 132 in het Vlaams gewest, 83 in het Waals gewest en 1 in het Brussels hoofdstedelijk gewest. Waarschijnlijk is dit te verklaren door de voorwaarde die aan de toeslag verbonden is; nl. het moet gaan om een arbeidsovereenkomst van onbepaalde duur met minstens een halftijdse arbeidsregeling. Niettegenstaande zou het bedrag van de toeslag, d.i. 743,68 euro, volstaan om volledig (!) tegemoet te komen aan de kinderopvangkosten op jaarbasis wanneer het voltijds brutoloon niet meer bedraagt dan 110% van het GGMMI.

Ten derde vertrekt het STASIM-model voor de berekening van de kinderopvangkosten van de tarieven van Kind en Gezin⁹, die enkel in de Vlaamse gemeenschap gelden. Het Office de Naissance et de l'Enfance (ONE) in de Franstalige gemeenschap hanteert evenwel andere tarieven, die net als in de Vlaamse gemeenschap inkomensgebonden zijn (hoger inkomen, hoger tarief), maar op een verschillende wijze worden berekend. Daar waar het ONE tarieven toekent in functie van inkomensschalen, zijn de tarieven in de Vlaamse gemeenschap op een continue wijze gekoppeld aan het inkomen: een kleine inkomensverhoging vertaalt zich in een geleidelijke verhoging van het tarief in de Vlaamse gemeenschap, maar kan in de Franstalige gemeenschap een abrupte (discontinue) tariefverhoging met zich brengen (indien de kleine inkomensverhoging aanleiding geeft tot het tarief van een hogere inkomensschaal). Daarbovenop starten en eindigen de tarieven in de Franstalige gemeenschap op een hoger niveau, nl. in 2007 van 2,02 euro tot 28,54 euro per dag tegenover 1,33 euro tot 23,75 euro per dag in de Vlaamse gemeenschap. Op basis van bijkomende berekeningen van het CSB kunnen we stellen dat dit neerkomt op kinderopvangkosten in procenten van het netto-inkomen voor een alleenstaande ouder die werkt tegen het GGMMI (d.i. het typegeval waarbij het arbeidssurplus het laagst uitvalt, zie Grafiek 2) van 3,62% in de Vlaamse gemeenschap en 8,10% in de Franstalige gemeenschap (op jaarbasis)¹⁰. Merk ook op dat er in de Vlaamse gemeenschap sinds 1 september 2007 dienstencheques voor flexibele kinderopvang beschikbaar zijn voor werkende éénoudergezinnen. Het gaat hier om opvang aan huis, bedoeld voor acute of occasionele noden wegens de arbeidssituatie van het gezin. De prijs van de dienstencheque varieert van 1,67 euro voor lage inkomens (< 14.824,5 euro) tot 6,70 euro voor hoge inkomens (> 31.745,12 euro).

⁹ Het gaat hierbij om de tarieven voor kinderopvang bij een aangesloten opvangouder of een erkend kinderdagverblijf.

¹⁰ Noteer dat in de eindafrekening van de personenbelasting ook de fiscale aftrekbaarheid van de kinderopvangkosten speelt en aangezien hogere kinderopvangkosten resulteren in een hogere fiscale aftrek (voor zover het plafondbedrag van 11,20 euro per dag (aanslagjaar 2007) niet overschreden is) zal het nettominimumloon ná de eindafrekening hoger uitvallen in Wallonië. Bovenstaande percentages houden hier echter geen rekening mee.

TRANSPORTKOSTEN

Naast het verlies van de werkloosheidsuitkering, de loonverwachtingen en de kinderopvangkosten spelen in de financiële overwegingen van de werkloze ook de kosten van vervoer naar en van het werk en tevens andere diverse kosten die zijn verbonden met de werkherhervatting (bv. de aankoop van kleding om te voldoen aan de kledingvereisten op de werkvloer). We gaan hier enkel dieper in op de transportkosten, meer specifiek op de kosten van het openbaar vervoer naar en van het werk.

We maakten hiervoor een inschatting van de *effectieve* transportkosten voor een jaarabonnement op het *openbaar* vervoer (trein en/of bus en/of tram en/of metro) tegen de tarieven van september 2007, en hielden rekening met:

- het type abonnement: (1) niet-gemengd openbaar vervoer (NMBS / DE LIJN / TEC / MIVB) of (2) gemengd openbaar vervoer (NMBS + (DE LIJN of TEC of MIVB) / NMBS + DE LIJN + (TEC of MIVB) / NMBS + TEC + MIVB);
- de gemiddelde woon-werkafstand in België: 20 km volgens de berekeningen van de FOD Mobiliteit en Vervoer (noteer: dit heeft geen belang voor de berekening van de *effectieve* transportkosten van een jaarabonnement van DE LIJN en de MIVB, aangezien beide een forfaitair bedrag aanrekenen voor een abonnement, of een bedrag dat niet afhangt van het aantal afgelegde kilometers);
- de tegemoetkoming van de werkgever: bij wet geregeld (wet van 27 juli 1962 en cao nr. 19 *ter* van 5 maart 1991). We houden evenwel géén rekening met de sectoriële collectieve arbeidsovereenkomsten die in minstens gelijkwaardige voordelen voorzien en ook niet met het forfaitaire bedrag (72 euro) waarmee de werkgever tegemoetkomt in het supplement (147 euro) dat de werknemer dient te betalen bovenop het bedrag van het treinabonnement voor een aansluitend abonnement op De Lijn.

De resultaten zijn opgenomen in Tabel 1, waarin de effectieve vervoerskosten (dus ná werkgevers-tegemoetkoming) weergegeven zijn in euro en in procenten van de netto-minimum-/maximumuitkering. Door de tarieven uit te drukken in procenten van deze netto-bedragen gaan we na hoeveel werken méér moet opbrengen dan de netto-uitkering om tegemoet te komen aan de kosten van het openbaar vervoer naar en van het werk.

We stellen vast dat de *effectieve* transportkosten in procenten van het netto-uitkeringsbedrag het hoogst uitvallen voor een alleenstaande, aangezien hij/zij een lagere minimum- of maximumuitkering ontvangt dan een gezinshoofd van een éénverdienerkoppel, een éénverdienergezin en een éénoudergezin. Om tegemoet te komen aan de *effectieve* transportkosten vergt de werkherhervatting voor een alleenstaande vertrekkende van de *minimum*uitkering een meeropbrengst van 1% tot 9,7% afhankelijk van het type jaarabonnement dat hij/zij neemt. Vertrekkende van een *maximum*uitkering zou de meeropbrengst voor een alleenstaande 0,9% tot 8,6% moeten bedragen.

	in euro		in % van de netto-MINIMUMuitkering		
		alleenstaande	éénverdienerskoppel	éénoudergezin	éénverdienersgezin
NMBS	274,0	3,1%	2,6%	1,9%	1,8%
DE LIJN	91,1	1,0%	0,8%	0,6%	0,6%
TEC zone 5 (20 km)	158,0	1,7%	1,4%	1,1%	1,0%
MIVB	178,2	1,9%	1,6%	1,2%	1,2%
NMBS+DE LIJN	430,0	4,7%	3,9%	2,9%	2,8%
NMBS+TEC	489,0	5,3%	4,5%	3,3%	3,2%
NMBS+MIVB	688,0	7,5%	6,3%	4,7%	4,4%
NMBS+DE LIJN+TEC	636,0	6,9%	5,8%	4,3%	4,1%
NMBS+DE LIJN+MIVB	835,0	9,1%	7,6%	5,7%	5,4%
NMBS+TEC+MIVB	894,0	9,7%	8,2%	6,1%	5,8%

	in euro		in % van de netto-MAXIMUMuitkering		
		alleenstaande	éénverdienerskoppel	éénoudergezin	éénverdienersgezin
NMBS	274,0	2,7%	2,2%	1,7%	1,6%
DE LIJN	91,1	0,9%	0,7%	0,5%	0,5%
TEC zone 5 (20 km)	158,0	1,5%	1,2%	1,0%	0,9%
MIVB	178,2	1,7%	1,4%	1,1%	1,0%
NMBS+DE LIJN	430,0	4,0%	3,4%	2,6%	2,5%
NMBS+TEC	489,0	4,6%	3,8%	2,9%	2,8%
NMBS+MIVB	688,0	6,4%	5,4%	4,1%	4,0%
NMBS+DE LIJN+TEC	636,0	6,0%	5,0%	3,8%	3,7%
NMBS+DE LIJN+MIVB	835,0	7,8%	6,5%	5,0%	4,8%
NMBS+TEC+MIVB	894,0	8,4%	7,0%	5,4%	5,2%

Bron: Eigen berekeningen van het secretariaat op basis van de resultaten van het STASIM-model (op 1 januari 2007) en de tarieven die worden gehanteerd door de verschillende vervoersmaatschappijen.

Bij bovenstaande resultaten hebben we twee opmerkingen.

Ten eerste de veronderstelde woon-werkafstand slechts het *gemiddelde* voor België in zijn geheel. De transportkosten kunnen evenwel snel oplopen naarmate de woon-werkafstand groter wordt. Vertrekkende van de minimumuitkering zou de werkhervatting voor een alleenstaande met een jaarabonnement van de NMBS, afhankelijk van de woon-werkafstand, de volgende meeropbrengsten moeten opleveren: 3,1% voor 20 km, 4,6% voor 40 km, 5,5% voor 60 km, 6,4% voor 80 km en 7,3% voor 100 km. Merk ook op dat de gemiddelde woon-werkafstand verschilt volgens de regio: 19 km in het Vlaams gewest, 25 km in het Waals gewest en 8 km in het Brussels hoofdstedelijk gewest. Voor een alleenstaande in het Waals gewest met een minimumuitkering impliceert dit een verhoging van de vereiste meeropbrengst met 0,3% tot 0,5%.

Ten tweede bestaat er, gelijkaardig aan de 'kinderopvangtoeslag', een 'mobiliteitstoeslag' van 743,68 euro voor langdurig werklozen die een arbeidsovereenkomst van onbepaalde duur sluiten, waarmee we in de berekening van de *effectieve* transportkosten geen rekening hebben gehouden. Het aantal toekenningen valt immers nog lager uit dan bij de kinderopvangtoeslag; er waren in 2006 volgens het jaarverslag van de RVA slechts 28 toekenningen (waarvan 11 in het Vlaams gewest en 17 in het Waals gewest). De voorwaarden zijn dan ook héél streng: de verplaatsing moet minstens 25 km zijn en de verplaatsingsduur moet meer dan 4 uur bedragen of de werknemer moet in totaal meer dan 12 uur van zijn woonplaats verwijderd zijn. Het bedrag van de mobiliteitstoeslag

↑

Tabel 1 : De effectieve transportkosten met een jaarabonnement op het openbaar vervoer, in prijzen van september 2007 (in de veronderstelling dat de woon-werkafstand 20 km bedraagt)

zou nochtans volstaan om volledig of bijna volledig tegemoet te komen aan de kosten van een jaarabonnement op het openbaar vervoer naar en van het werk (vergelijk met de bedragen in Tabel 1).

WELKE LESSEN TREKKEN?

Samenvattend kunnen we uit bovenstaande analyse van de financiële werkloosheidsvallen een tweetal lessen trekken.

Ten eerste, als we de werkloosheidsuitkering enkel vergelijken met het inkomen uit arbeid, kunnen we stellen dat werken loont. Desalniettemin kan werken allerlei kosten met zich meebrengen die het 'arbeidssurplus' kunnen uithollen. Neem bv. het typegeval waarbij het 'arbeidssurplus' van voltijdwerk volgens het STASIM-model (zie Grafiek 2) het laagst uitvalt (dus: de situatie waarin de financiële prikkels om het werk te hervatten het meest tegenvallen): een alleenstaande ouder, met één kind van 6 jaar en één jonger dan 3 jaar, die na een periode van langdurige werkloosheid (> 1 jaar) met een maximumuitkering het werk hervat tegen het minimumloon (het GGMMI). Als we de kinderopvangkosten en de transportkosten buiten beschouwing laten, bedraagt het 'arbeidssurplus' in dit geval 12,9% (d.i. de situatie op 1 januari 2007). De kinderopvangkosten (volgens de tarieven van Kind en Gezin) verminderen dit surplus met 3,4 procentpunten tot 9,5%. Het in rekening brengen van de vervoerkosten (jaarabonnement openbaar vervoer, 20 km woon-werkafstand) brengt dit percentage op 8,9% in het beste geval (met een jaarabonnement DE LIJN) en op 4,1% in het slechtste geval (met een jaarabonnement NMBS+TEC+MIVB).

Ten tweede, ervan uitgaande dat de werkloze in zijn financiële overwegingen ook rekening houdt met kinderopvangkosten en vervoerkosten, kunnen we stellen dat er aanwijzingen zijn dat de financiële prikkels tot werkhervatting in Vlaanderen hoger kunnen uitvallen dan in Wallonië. We harnemen hier bovenstaand voorbeeld, met dit verschil dat de fiscale aftrekbaarheid van de kinderopvangkosten niet in de berekeningen vervat zit¹¹. Vóór kinderopvangkosten én transportkosten bedraagt het arbeidssurplus zowel in het Vlaams gewest als in het Waals gewest 12,9%. Met het in mindering brengen van de kinderopvangkosten¹² komt dit percentage in het Vlaams en Waals gewest uit op resp. 9,0% en 4,2%. Met daarbovenop de vervoerskosten, en rekening houdend met het regionaal verschil in de gemiddelde woon-werkafstand, vallen deze percentages verder terug op resp. 8,5% en 3,1% in het *beste* geval (met resp. een jaarabonnement DE LIJN en TEC) en op resp. 4,1% en -1,4% in het *slechtste* geval (met resp. een jaarabonnement NMBS+DE LIJN+MIVB en NMBS+TEC+MIVB). Mogelijk verklaart dit deels de aanzienlijke regionale verschillen in de werkloosheidsgraad van alleenstaande moeders (volgens de administratieve definitie), in 2002: Vlaanderen 21,2% en Wallonië 46,4% (en Brussel 38,2%)¹³. Het bedrag van de mobiliteits- en kinderopvangtoeslag (d.i. 743,68 euro in beide gevallen) zou volstaan om het 'surplusverlies' deels of volledig goed te maken. De voorwaarden voor de toekenning ervan zijn echter zo streng dat weinig langdurig werklozen die het werk hervatten hiervoor in aanmerking komen.

¹¹ Deze veronderstelling is trouwens niet onaannemelijk, aangezien het waarschijnlijk is dat de werkloze in zijn financiële overwegingen om het werk te hervatten geen rekening houdt met de fiscale aftrekbaarheid van de kinderopvangkosten.

¹² Voor een tewerkstelling aan het minimumloon bedroeg het dagtarief in 2007 2,80 euro in Vlaanderen en 6,27 euro in Wallonië.

¹³ De studie van Geurts (2006) beschrijft in detail de arbeidsmarktpositie van alleenstaande ouders in 2002.

TOEKOMSTIGE ONDERZOEKSPISTES...

Tot hertoe was de analyse van de financiële prikkels tot werkhervatting van een langdurige werkloze louter 'statisch': een vergelijking tussen de 'onmiddellijke' financiële baten en de 'onmiddellijke' financiële kosten. De (financiële) werkloosheidsval kan echter ook vanuit een dynamisch perspectief worden benaderd. Zo blijkt uit een studie van D'Addio ea. (2002) dat een langere werkloosheidsduur resulteert in slechtere loonperspectieven, vanwaar de vragen: (1) Hoe kunnen de loonperspectieven (en, hiermee gepaard gaande, de inzetbaarheid¹⁴) van een langdurig werkloze worden verbeterd? en (2) Wat is het belang hierbij van het aanreiken van een opleiding en/of een beroepservaring? Een Oeso-studie van Quintini en Martin (2006) toont dan weer aan dat voor laaggeschoolde jongeren (die, net als de langdurige werklozen, een lage inzetbaarheid hebben) een tijdelijk contract kan leiden tot een arbeidscontract van onbepaalde duur én een laagbetaalde job een opstap kan zijn naar werk tegen betere loonvoorwaarden. In hoeverre gaat dit ook op voor een langdurig werkloze die het werk hervat op basis van een tijdelijk contract en/of tegen een relatief laag loon?

Hendrik Nevejan
hendrik.nevejan@ccecrb.fgov.be

BIBLIOGRAFIE

D'ADDIO A. C., I. DE GREEF en M. ROSHOLM (2002), *Assessing unemployment traps in Belgium using panel data sample selection models*, *IZA Discussion papers*, nr. 669, Institute for the study of labor (IZA).

GEURTS K. (mei 2006), *De arbeidsmarktpositie van alleenstaande ouders - Nieuwe bevindingen uit het Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming*, *Eindrapport WAV*.

QUINTINI G. EN S. MARTIN (2006), *Starting well or losing their way? The position of youth in the labour market in OECD countries*, OECD – social, employment and migration – Working Papers, nr. 39, Parijs.

¹⁴ In het Engels hanteert men hiervoor de term 'employability' (of 'employabilité' in het Frans).

**FINANCIËLE GEVOLGEN VAN DE OVERGANG VAN LANGDURIGE WERKLOOSHEID NAAR VOLTIDWERK AAN HET GGMMI IN EURO,
JAARBEDRAGEN (SITUATIE OP 1 JANUARI 2006)**

Vertrekkende van een MAXIMUMUITKERING van de 2de periode (FORFAIT van de 3de periode voor samenwonenden)						
en GEEN kinderen ten laste						
	alleenstaande		éénverdienerskoppel		tweeverdienerskoppel (1ste partner werkt, 130% GGMMI)	
	werkloos	met werk	werkloos	met werk	werkloos	met werk
bruto						
arbeidsinkomen	0	16489,93	0	16489,93	0	16489,93
arbeidsinkomen partner	0	0	0	0	21436,91	21436,91
werkloosheidsuitkering	10464,48	0	12554,88	0	4764,24	0
werkloosheidsuitkering partner	0	0	0	0	0	0
inkomensgarantiewetuitkering	0	0	0	0	0	0
bijstand (+spi)	0	0	0	0	0	0
TOTAAL	10464,48	16489,93	12554,88	16489,93	26201,15	37926,84
na parafiscaliteit						
sociale bijdragen	0	467,32	0	467,32	0	467,32
sociale bijdragen partner	0	0	0	0	1752,27	1752,27
TOTAAL	10464,48	16022,61	12554,88	16022,61	24448,88	35707,25
na fiscaliteit						
belastingen	0	2915,4	0	690,29	3671,16	7366,25
bijzondere bijdrage voor de sz	0	0	0	0	239,69	360,15
TOTAAL	10464,48	13107,21	12554,88	15332,32	20538,03	27980,85
na kinderbijslag						
kinderbijslag	0	0	0	0	0	0
TOTAAL	10464,48	13107,21	12554,88	15332,32	20538,03	27980,85
na kinderopvangkost						
kinderopvangkost	0	0	0	0	0	0
TOTAAL	10464,48	13107,21	12554,88	15332,32	20538,03	27980,85
ARBEIDSSURPLUS (in %)	25,3%		22,1%		36,2%	
Vertrekkende van een MAXIMUMUITKERING van de 2de periode (FORFAIT van de 3de periode voor samenwonenden)						
en TWEE kinderen ten laste (< 3 en 6 jaar)						
	éénouder		éénverdienersgezin (zonder kinderopvangkosten)		tweeverdienersgezin (1ste partner werkt, 130% GGMMI)	
	werkloos	met werk	werkloos	met werk	werkloos	met werk
bruto						
arbeidsinkomen	0	16489,93	0	16489,93	0	16489,93
arbeidsinkomen partner	0	0	0	0	21436,91	21436,91
werkloosheidsuitkering	12554,88	0	12554,88	0	4764,24	0
werkloosheidsuitkering partner	0	0	0	0	0	0
inkomensgarantiewetuitkering	0	0	0	0	0	0
bijstand (+spi)	0	0	0	0	0	0
TOTAAL	12554,88	16489,93	12554,88	16489,93	26201,15	37926,84
na parafiscaliteit						
sociale bijdragen	0	467,32	0	467,32	0	467,32
sociale bijdragen partner	0	0	0	0	1752,27	1752,27
TOTAAL	12554,88	16022,61	12554,88	16022,61	24448,88	35707,25
na fiscaliteit						
belastingen	0	1259,58	-720	-571,96	2549,27	5440,89
bijzondere bijdrage voor de sz	0	0	0	0	239,69	360,15
TOTAAL	12554,88	14763,03	13274,88	16594,57	21659,92	29906,21
na kinderbijslag						
kinderbijslag	3719,28	2796,6	3719,28	2796,6	2796,6	2796,6
TOTAAL	16274,16	17559,63	16994,16	19391,17	24456,52	32702,81
na kinderopvangkost						
kinderopvangkost	0	637,49	0	0	0	2194,43
TOTAAL	16274,16	16922,14	16994,16	19391,17	24456,52	30508,38
ARBEIDSSURPLUS (in %)	4,0%		14,1%		24,7%	

**FINANCIËLE GEVOLGEN VAN DE OVERGANG VAN LANGDURIGE WERKLOOSHEID NAAR VOLTIDWERK AAN HET GGMI IN EURO,
JAARBEDRAGEN (SITUATIE OP 1 JANUARI 2006) VERVOLG**

Vertrekkende van een MINIMUMUITKERING van de 2de periode (FORFAIT van de 3de periode voor samenwonenden) en GEEN kinderen ten laste						
	alleenstaande		éénverdienerskoppel		tweeverdienerskoppel (1ste partner werkt, 130% GGMI)	
	werkloos	met werk	werkloos	met werk	werkloos	met werk
bruto						
arbeidsinkomen	0	16489,93	0	16489,93	0	16489,93
arbeidsinkomen partner	0	0	0	0	21436,91	21436,91
werkloosheidsuitkering	9019,92	0	10739,04	0	4764,24	0
werkloosheidsuitkering partner	0	0	0	0	0	0
inkomensgarantieuitkering	0	0	0	0	0	0
bijstand (+spi)	0	0	0	0	0	0
TOTAAL	9019,92	16489,93	10739,04	16489,93	26201,15	37926,84
na parafiscaliteit						
sociale bijdragen	0	467,32	0	467,32	0	0
sociale bijdragen partner	0	0	0	0	1752,27	0
TOTAAL	9019,92	16022,61	10739,04	16022,61	24448,88	35707,25
na fiscaliteit						
belastingen	0	2915,4	0	690,29	3671,16	7366,25
bijzondere bijdrage voor de sz	0	0	0	0	239,69	360,15
TOTAAL	9019,92	13107,21	10739,04	15332,32	20538,03	27980,85
na kinderbijslag						
kinderbijslag	0	0	0	0	0	0
TOTAAL	9019,92	13107,21	10739,04	15332,32	20538,03	27980,85
na kinderopvangkost						
kinderopvangkost	0	0	0	0	0	0
TOTAAL	9019,92	13107,21	10739,04	15332,32	20538,03	27980,85
ARBEIDSSURPLUS (in %)	45,3%		42,8%		36,2%	
Vertrekkende van een MINIMUMUITKERING van de 2de periode (FORFAIT van de 3de periode voor samenwonenden) en TWEE kinderen ten laste (< 3 en 6 jaar)						
	éénouder		éénverdienersgezin (zonder kinderopvangkosten)		tweeverdienersgezin (1ste partner werkt, 130% GGMI)	
	werkloos	met werk	werkloos	met werk	werkloos	met werk
bruto						
arbeidsinkomen	0	16489,93	0	16489,93	0	16489,93
arbeidsinkomen partner	0	0	0	0	21436,91	21436,91
werkloosheidsuitkering	10739,04	0	10739,04	0	4764,24	0
werkloosheidsuitkering partner	0	0	0	0	0	0
inkomensgarantieuitkering	0	0	0	0	0	0
bijstand (+spi)	0	0	0	0	0	0
TOTAAL	10739,04	16489,93	10739,04	16489,93	26201,15	37926,84
na parafiscaliteit						
sociale bijdragen	0	467,32	0	467,32	0	0
sociale bijdragen partner	0	0	0	0	1752,27	0
TOTAAL	10739,04	16022,61	10739,04	16022,61	24448,88	35707,25
na fiscaliteit						
belastingen	0	1259,58	-720	-571,96	2549,27	5440,89
bijzondere bijdrage voor de sz	0	0	0	0	239,69	360,15
TOTAAL	10739,04	14763,03	11459,04	16594,57	21659,92	29906,21
na kinderbijslag						
kinderbijslag	3719,28	2796,6	3719,28	2796,6	2796,6	2796,6
TOTAAL	14458,32	17559,63	15178,32	19391,17	24456,52	32702,81
na kinderopvangkost						
kinderopvangkost	0	637,49	0	0	0	2194,43
TOTAAL	14458,32	16922,14	15178,32	19391,17	24456,52	30508,38
ARBEIDSSURPLUS (in %)	17,0%		27,8%		24,7%	

➔ ONDERNEMERSCHAP

Innovatie is een cruciale factor voor de competitiviteit van een land. De sociale partners hebben de CRB dan ook de opdracht gegeven om rond vier belangrijke knelpunten van het Belgische innovatiesysteem werkgroepen van specialisten op te richten. Deze specialisten moeten de knelpunten meer in detail bestuderen met als doel het formuleren van concrete beleidsaanbevelingen.

Eén van de werkgroepen analyseert de rol van ondernemerschap in een economie en de manier waarop het Belgische beleid hier optimaal kan op inspelen. In dit kader organiseert de CRB een reeks hoorzittingen waarin specialisten op het gebied van ondernemerschap hun inzichten presenteren. Uit de eerste hoorzitting, die plaatsvond op 10 oktober jl., is gebleken dat ondernemerschap een fundamentele bijdrage levert aan de omzetting van kennis naar groei (cf. nieuwsbrief oktober 2007). Daarenboven zorgt ondernemerschap voor een toename van de concurrentie en diversiteit binnen een economie wat de bedrijven aanzet tot een efficiëntere productie en dus opnieuw een krachtigere economie. Tegelijkertijd bleek uit de hoorzitting dat België ondermaats presteert op het vlak van ondernemerschap.

Om nu te begrijpen waarom België achterloopt op het vlak van ondernemerschap en hoe het beleid hierop kan inspelen is het belangrijk om rekening te houden met de context waarin zij plaatsvindt. Voor een klein open land als België kan er geen twijfel over bestaan dat de internationale omgeving in grote mate het economische landschap vormgeeft. Daarom organiseerde de CRB op 20 december jl. een hoorzitting rond internationalisatie en ondernemerschap. Met internationalisatie bedoelen we dan niet enkel de internationale handel maar eveneens de buitenlandse directe investeringen en partnerschappen tussen binnen- en buitenlandse ondernemingen. Aan het woord kwamen professor Leo Sleuwaegen (Vlerick Leuven Gent Management School); Jolanda Hessels (EIM); Luc Dresse en Mauro Pisu (NBB). In dit artikel geven we een overzicht van de belangrijkste vaststellingen en conclusies uit de presentaties.

We starten met een overzicht van feiten en cijfers over de internationalisatie in België. Hieruit zal ondermeer blijken dat internationalisatie effectief een belangrijk fenomeen is in België en dat internationaliserende ondernemingen andere kenmerken vertonen dan zij die zich enkel op de lokale markt toeleggen. Vervolgens zullen we uitleggen hoe deze doorgedreven internationalisatie inwerkt op ondernemerschap. In een volgend deel zullen we beschrijven hoe internationaal ondernemerschap, dankzij het bevorderen van grensoverschrijdende spill-overs, van bijzonder belang is voor het structurele concurrentievermogen van een economie. Tot slot zullen we op basis van de inzichten van de gastsprekers een aantal beleidsaanbevelingen formuleren.

INTERNATIONALISATIE: CIJFERS

De economie wordt steeds globaler en dit geldt zeker voor België. Uit de jaarlijkse KOF globalisation index van de technische universiteit van Zürich die een reeks economische, sociale en politieke indicatoren bevat, blijkt immers dat België anno 2005 het meest geglobaliseerde land ter wereld was.¹

¹ <http://globalization.kof.ethz.ch/>

De presentatie door Luc Dresse en Mauro Pisu over de relatie tussen productiviteit, tewerkstelling en internationale handel wijst eveneens op het toenemende belang van internationale handel voor de Belgische economie. Niettegenstaande het feit dat we sinds 1995 een lichte vermindering zien van het Belgische exportmarktaandeel, blijven we met een marktaandeel van 3% één van de belangrijkste exporterende landen in de wereld.

Met buitenlandse directe investeringen (BDI) van 140% van het BBP is België één van de absolute koplopers in de wereld. Over de periode 1998-2005 zien we een gestage toename van het buitenlands kapitaal in het totale kapitaal van de bedrijven actief in België. Gekoppeld hieraan zien we ook in de omzet een toename van het aandeel van de bedrijven met buitenlands kapitaal.

Om een beter inzicht te krijgen in de internationale handel van Belgische bedrijven worden de bedrijven ingedeeld in zes categorieën: bedrijven die exporteren; bedrijven die importeren; bedrijven die zowel exporteren als importeren; Belgische multinationale ondernemingen (MNO); buitenlandse MNO's die in België actief zijn en bedrijven die niet internationaal actief zijn. De bedrijven zonder internationale activiteiten maken 79% uit van de bedrijven in België maar zorgen voor slechts 35% van de tewerkstelling. Dit staat in schril contrast met de Belgische en buitenlandse MNO's die slechts 2% van de bedrijven uitmaken en goed zijn voor 38% van de tewerkstelling. Ook de 19% exporterende en/of importerende bedrijven zorgen voor 27% van de tewerkstelling in onze economie. De 21% internationaal actieve bedrijven zorgen dus voor 65% van de tewerkstelling.

Uit de analyse blijkt verder dat de bedrijven die aan internationale handel doen productiever zijn dan de bedrijven die dat niet doen. Zo zijn de bedrijven die uitsluitend exporteren, die uitsluitend importeren en die zowel importeren als exporteren respectievelijk 20%, 23% en 45% productiever dan de bedrijven die niet actief zijn in internationale handel. De Belgische en buitenlandse MNO's zijn zelfs meer dan 80% productiever. De analyse van NBB bevestigt de wetmatigheid dat de uitbetaalde lonen zeer sterk gecorreleerd zijn met de productiviteit van de bedrijven. De lonen in de MNO's liggen namelijk 70% hoger dan bij de niet internationaal actieve bedrijven. Ook de kapitaalintensiteit per werknemer is hoger bij internationaal actieve bedrijven. De Belgische MNO's spannen de kroon met 100% meer kapitaalintensiteit per werknemer terwijl buitenlandse MNO's 30% meer kapitaalintensiteit gebruiken dan niet internationaal actieve bedrijven.

Door na te gaan hoe de jobcreatie op het bedrijfsniveau plaatsvindt, stelden de onderzoekers van de NBB vast dat de werkgelegenheidsontwikkeling afhangt van meerdere determinanten, zoals conjuncturele situatie, de activiteitstak of bedrijfspecifieke karakteristieken. Toch is de gemiddelde variatie van de tewerkstelling hoger bij de bedrijven die onder de één of andere vorm internationaal actief zijn. Deze betere prestatie gaat gepaard met minder reallocatie: ze wordt vooral gerealiseerd door een lagere jobdestructie die compenseert voor de lagere jobcreatie. Waar startende (binnenlandse georiënteerde) bedrijven belangrijk zijn voor de creatie van nieuwe jobs, spelen internationaal actieve bedrijven dus een zeer belangrijke rol bij de consolidatie en de expansie van de tewerkstelling in België.

Ondanks de nog steeds zeer sterke concentratie van internationale handel bij MNO's, zien we dat ook andere bedrijven via internationalisatie van hun activiteiten (export, import, BDI) erin slagen om hun productiviteit en dus hun competitiviteit te verhogen. Jolanda Hessels benadrukte dan ook dat het traditionele model, waarin enkele grote MNO's de internationale handels- en investeringsstromen domineren, volop aan het veranderen is. Veel MNO's hebben immers de limiet van hun internationalisatie bereikt. Dit wijst meteen op de beperkingen van de internationale oriëntatie van de grote multinationals. Zelfs de grootste MNO's blijven hun activiteiten grotendeels richten op de thuismarkt of op de regio waarin zij gevestigd zijn. Dit blijkt ook duidelijk uit de veel hogere kapitaalintensiteit van de Belgische MNO's t.o.v. de buitenlandse MNO's in België (cf. supra). De sterke internationalisering van de wereldeconomie over de voorbije jaren is dan ook steeds minder toe te schrijven aan een verhoging van de handel door MNO's maar in de eerste plaats aan een toename van internationale investeringen en handel door nieuwe actoren. Organisaties die voorheen geen internationale activiteiten hadden, zijn steeds meer internationaal actief geworden. Opvallend hierbij is dat niet enkel grote ondernemingen maar in toenemende mate ook kleine en middelgrote ondernemingen (KMO) hun activiteiten internationaliseren.

Het toegenomen belang van KMO's in de internationale handel is deels het gevolg van het toegenomen gewicht van kleinere ondernemingen in de gehele economie. De voorbije jaren evolueerde de economie namelijk meer en meer naar een diensteneconomie en diensten worden doorgaans geleverd door KMO's. Dankzij de technologische ontwikkelingen kunnen deze bedrijven zich steeds gemakkelijker internationaliseren.

Het belang van internationale KMO's moet echter ook niet overdreven worden. Slechts 8% van de KMO's in België exporteert. Dit aandeel is vergelijkbaar met het gemiddelde van de EU 27. Het aandeel van de Belgische KMO's met een filiaal in het buitenland of dat deel uitmaakt van een internationale joint venture is 13%. Hiermee behoort België wel tot de internationale top. 21% van de Belgische KMO's importeert, opnieuw een hoger percentage dan gemiddeld in de EU-27 (12%).

Naast het toenemend belang van internationale KMO's is het ook opvallend dat bedrijven tegenwoordig veel sneller internationaliseren dan voorheen. Gemiddeld genomen exporteren nieuwe bedrijven bijvoorbeeld veel sneller na hun oprichting. Bovendien gaan deze bedrijven hun activiteiten vroeger naar verder afgelegen locaties uitbreiden. Dit is ongetwijfeld mede te danken aan de afgenomen transactiekosten als gevolg van de vooruitgang van de ICT, de lagere transportkosten en het wegvallen van barrières in het wereldhandelssysteem.

IMPACT VAN INTERNATIONALISATIE OP ONDERNEMERSCHAP

Zoals hierboven al vermeld bestaan er verschillende vormen van internationalisatie. Een eerste vorm is handel met het buitenland. Als kleine, open economie met veel transithandel is dit kanaal voor België heel belangrijk.

Het a priori-effect van internationale handelsstromen op ondernemerschap is ambigu. Enerzijds zorgen internationale markten voor meer opportuniteiten wat een positief effect heeft op ondernemerschap (cf. Audretsch en Sanders). Anderzijds zorgt meer openheid voor een grotere concurrentiële druk en meer onzekerheid voor binnenlandse ondernemers. Buitenlandse concurrentie

verhoogt ook de druk voor binnenlandse starters om sneller te internationaliseren. Dit vereist veel kapitaal wat eveneens een belemmering vormt voor de toetreding van nieuwe ondernemingen.

Uit een recente studie van Colantone en Sleuwaegen blijkt dat de negatieve effecten van internationale handelsstromen op ondernemerschap overheersen. Hoe meer een bedrijfstak invoert, hoe meer zittende binnenlandse ondernemingen uittreden en deze uittreding wordt in een volgende periode niet omgezet in meer toetreding. Er moet wel opgemerkt worden dat bovenstaande vaststellingen veel minder gelden voor invoer ten gevolge van outsourcing en off shoring, vormen van invoer die onder controle blijven van binnenlandse ingezetenen. Ook export heeft een negatief effect op de toetreding van nieuwe ondernemingen. Algemeen kunnen we stellen dat naarmate een bedrijfstak meer open wordt, het risico op faling groter wordt waardoor er meer uittreding en minder toetreding is. De internationale concurrentie zorgt er wel voor dat degenen die overleven of toetreden het meest productief zijn (cf. supra). De enorme openheid van België gemeten door export en import is dan ook een deel van de verklaring voor de relatief slechte prestatie van België op het vlak van ondernemerschap.

Een andere vorm van internationalisatie zijn buitenlandse directe investeringen, die in België heel belangrijk zijn. In de Belgische verwerkende nijverheid zorgen de MNO's voor 50% van de tewerkstelling en 60% van de toegevoegde waarde. De effecten van investeringen in een land door buitenlandse bedrijven op het ondernemerschap van dat land zijn opnieuw tegenstrijdig. Langs de ene kant zijn ondernemingen die investeren in het buitenland over het algemeen meer productief. Ze kunnen daardoor hogere lonen betalen en op die manier meer en beter menselijk kapitaal aantrekken. Deze buitenlandse ondernemingen slorpen veel potentiële binnenlandse ondernemers op en verdringen op die manier het binnenlandse ondernemerschap. Anderzijds kunnen buitenlandse investeringen op termijn leiden tot oversijpelingseffecten, wat het ondernemerschap van een land positief kan beïnvloeden (cf. infra). Buitenlandse bedrijven brengen immers vaak nieuwe kennis mee wat opportuniteiten creëert voor nieuw ondernemerschap.

In België blijkt het oversijpelingseffect van buitenlandse investeringen niet op te wegen tegen het verdringingseffect. Dit komt ondermeer doordat buitenlandse investeringen in België vooral de vorm aannemen van overnames van bestaande ondernemingen, waardoor de potentiële oversijpelingseffecten kleiner zijn.

Tenslotte keken Colantone en Sleuwaegen ook naar het effect van immigratie op ondernemerschap. Immigranten vertegenwoordigen een alsmaar belangrijker deel van de beroepsbevolking (12% in België). Om redenen van zelfselectie (mensen die beslissen om te verhuizen zijn meestal meer ondernemend), moeilijkheden om een job te vinden door taalproblemen, discriminatie e.d.m. oefenen ze vaak een zelfstandige activiteit uit. Immigranten vertegenwoordigen dus een groot potentieel op het vlak van ondernemerschap. Dit potentieel is echter nog altijd onderontwikkeld. De zelfstandige activiteit situeert zich immers dikwijls in bedrijfstakken met weinig groeipotentieel en de falingsgraad is groter dan voor binnenlandse ondernemingen. Redenen hiervoor zijn : taalproblemen; weinig vertrouwdheid met het wettelijke systeem; bureaucratie; geringe toegang tot financiering;... Het beleid zou hier dan ook meer moeten op inspelen.

BELANG VAN INTERNATIONAAL ONDERNEMERSCHAP

Het belang van internationaal ondernemerschap blijkt steeds nadrukkelijker uit recent onderzoek. In de eerste plaats blijkt internationaal ondernemerschap namelijk een ideaal kanaal te vormen om kennis uit MNO's en uit het buitenland over te dragen naar de binnenlandse economie. Aangezien MNO's doorgaans productiever en innovatiever zijn dan lokale ondernemingen (cf. supra) is deze kennis van bijzonder belang voor de competitiviteit van een economie. Doordat internationaal ondernemerschap nieuwe kennis en dus ook opportuniteiten in de economie brengt, leidt zij ook tot een toename van het kennisgedreven ondernemerschap (cf. nieuwsbrief oktober 2007). Internationale ondernemers zijn vaak heel succesvol waardoor anderen kunnen aangezet worden om eveneens internationaal te ondernemen. Hierdoor zal internationaal ondernemerschap dus nog meer welvaart creëren in de economie.

Om verschillende redenen blijken internationale starters een uitstekend kanaal te zijn om kennis van buitenlandse actoren over te nemen. Doordat deze ondernemingen klein zijn moeten de werknemers minder tijd investeren in het opnemen van de kennis die binnen het bedrijf ontwikkeld wordt en dus hebben zij meer tijd over om informatie van buiten het bedrijf op te nemen. Het leerverdeel van startende internationaliserende ondernemingen is daarnaast ook het gevolg van hun structuur. Aangezien deze ondernemingen nieuw zijn hebben ze namelijk nog geen rigide structuur of procedures die hen beletten om nieuwe informatie over hun omgeving te verwerven.

Nieuwe ondernemingen met internationale activiteiten zijn ook vaak opgericht met als doel om kennis te gebruiken die eerder niet gebruikt was. Een internationaal ondernemer kan bijvoorbeeld een voormalige werknemer van een MNO zijn die een idee wilde gebruiken dat niet werd gecommercialiseerd door die MNO (cf. Audretsch). Internationaal ondernemerschap zorgt er in een dergelijk geval voor dat kennis oversijpelt naar de (lokale) economie.

De kennis die internationale ondernemers verwerven en binnenbrengen in een economie kan zowel betrekking hebben op een technologie als op een strategie of op informatie over buitenlandse markten. Deze kennis kan op allerlei manieren worden verworven zoals de net vermelde overstap van een werknemer uit een MNO naar een nieuwe onderneming of door commerciële relaties tussen internationale ondernemers en buitenlandse actoren. Het is dan ook niet verbazend dat recente studies hebben aangewezen dat zowel uitwaartse BDI als export en import gepaard gaan met kennisoversijpeling. Het effect van inwaartse BDI is minder duidelijk.

Tot slot merken we op dat de oversijpeling van kennis dankzij internationaal ondernemerschap zich niet beperkt tot de internationaal actieve ondernemingen. De kennis die zij verwerven blijkt immers ook overgedragen te worden naar andere actoren in de economie. Hierdoor verwerven zowel de internationaal georiënteerde bedrijven als andere binnenlandse economische actoren concurrentievoordelen tegenover hun buitenlandse concurrenten wat hun in staat stelt om op hun beurt meer te exporteren en verder te groeien. Dit illustreert ook hoe de aanwezigheid van internationale bedrijven leidt tot "exportoversijpeling" of met andere woorden de verhoging van de export door andere ondernemingen.

BELEIDSIMPLICATIES

Uit bovenstaande tekst blijkt dat internationale ondernemingen belangrijk zijn voor de consolidatie en expansie van de tewerkstelling. Maar om internationaal competitief te kunnen zijn moeten ze productiever en innovatiever zijn dan niet-internationale ondernemingen. Het beleid moet dan ook trachten dit productiviteitsvoordeel te maximaliseren en oversijpeling naar de rest van de economie te stimuleren.

Deze effecten slaan op alle vormen van internationalisatie. Traditioneel richt het handelsbeleid zich in de eerste plaats op de bevordering van de export en op het aantrekken van buitenlandse investeringen, maar onderzoek heeft uitgewezen dat ook import en uitwaartse BDI aanzienlijke economische voordelen kunnen opleveren dankzij de nieuwe buitenlandse inzichten die ze in de economie brengen. Deze domeinen verdienen dan ook meer aandacht vanwege de beleidsmakers.

Verder is het ook belangrijk dat de kennis van internationale ondernemingen oversijpelt naar (andere) binnenlandse ondernemingen. Om deze kennisoverdracht te bevorderen kan het nuttig zijn om netwerkvorming van internationaal actieve ondernemingen met de rest van het economisch weefsel te faciliteren. Aangezien kleine en nieuwe ondernemingen bij uitstek geschikt zijn om de kennis van multinationale ondernemingen over te nemen, moet meer aandacht gaan naar de interactie tussen deze twee spelers. Naast het creëren van netwerken is het echter eveneens belangrijk om aandacht te hebben voor de absorptiecapaciteit van bestaande ondernemingen, bijvoorbeeld door het voorzien van een efficiënte techno-economische infrastructuur voor lokale bedrijven.

Tenslotte is het cruciaal dat het beleid ter stimulering van ondernemerschap rekening houdt met het toegenomen risico door de globalisering. Er is dan ook nood aan gezonde overheidsinterventie op alle domeinen : versterking van kenniscreatie, een goed werkende arbeidsmarkt, administratieve vereenvoudiging, efficiënte kapitaalmarkten, effectieve IPR-bescherming, aandacht voor problemen van migranten-ondernemers,...

Het toegenomen risico impliceert echter ook dat het niet de bedoeling is om 'iedereen ondernemer te maken'. Het is veel belangrijker om duurzaam ondernemerschap te creëren met ondernemers die in staat zijn om op globale markten te werken. Ondernemers moeten geholpen worden om internationaal te opereren, bijvoorbeeld door het voorzien van informatie over zaken doen in het buitenland, door het bouwen van netwerken tussen binnenlandse en buitenlandse ondernemers, het creëren van rolmodellen,... Het stimuleren van ondernemerschap is dus niet alleen een binnenlandse aangelegenheid maar ook het buitenlandse beleid heeft hier een invloed op. Dit kan bijvoorbeeld door de Belgische ambassades en de commerciële antennes in het buitenland een meer proactieve rol te laten spelen ter ondersteuning van internationaal ondernemerschap.

Emmanuel de Bethune (embe@ccecrb.fgov.be)

Stephen Renders (stere@ccecrb.fgov.be)

Siska Vandecandelaere (siska@ccecrb.fgov.be)

→ EUROPESE UNIE

Slovenië begint op 1 januari 2008 zijn zes maanden durend mandaat aan het hoofd van de Europese Unie. Op sociaaleconomisch gebied, en in overleg met de Europese Commissie, zijn de prioriteiten van het mandaat opgebouwd rond drie grote thema's: de follow-up van de strategie van Lissabon, het energiebeleid en de klimaatverandering. Bovendien moeten het Sloveense voorzitterschap en de Europese Commissie waken over de opvolging van het proces ter bekrachtiging van het Verdrag van Lissabon.

Dit programma tekent zich af in een context waarin de Commissie haar groeiverwachtingen voor de Europese economie in 2008 en 2009 heeft getemperd. Terzelfder tijd antwoordt de Europese Centrale Bank op de aanhoudende onzekerheid op de Europese financiële markten ingevolge de Amerikaanse subprimecrisis met de aankondiging van een bijkomende inbreng van liquiditeiten, maar verklaart wel dat er nog altijd geen sprake van is de rentevoeten te verlagen, aangezien de inflatie hoger ligt dan verwacht.

Voor de Europese Commissie blijft de doelstelling van de herziene strategie van Lissabon voor de groei en de werkgelegenheid actueel en moet ze vastberaden worden nagestreefd tijdens de volgende cyclus. Aangezien de tenuitvoerlegging van de strategie van Lissabon tegen 2010 prioritair wordt geacht, zal de herziening in 2008 wellicht niet zeer ver gaan en zullen eventuele verdiepingen en koersveranderingen pas na 2010 worden uitgevoerd.

Het werkprogramma m.b.t. de strategische prioriteiten van de Europese Commissie voor 2008 is toegespitst op de voorbereiding van Europa op de mondialisering, meer bepaald door te investeren in menselijk kapitaal, groei en werkgelegenheid, continue energievoorziening, bestrijding van de klimaatverandering en betere samenwerking in de strijd tegen misdaad en terrorisme. Dit programma gaat in de richting van de wens die verschillende beleidsbepalers op de informele top van staatshoofden en regeringsleiders in Lissabon hebben uitgedrukt om te focussen op andere vraagstukken dan de institutionele hervormingen, die de EU de voorbije jaren hebben verlamd. Bovendien roept de Commissie de Europese leiders op af te zien van protectionisme en hun positie t.a.v. mondialisering te bepalen door de handelsbelemmeringen in derde landen weg te nemen en wederkerigheid te eisen.

STRATEGIE VAN LISSABON

In het kader van de nieuwe driejarige cyclus van de strategie van Lissabon (2008-2010), heeft de Commissie in december haar "strategisch rapport" aangenomen. Daarin dringt ze erop aan de lopende hervormingen verder ten uitvoer te leggen, en vooral dan die waarover vorig jaar specifieke aanbevelingen voor de meeste lidstaten werden geformuleerd in het kader van hun Nationaal Hervormingsplan (NHP). De Commissie verzoekt de lidstaten hun coördinatie te versterken opdat ze alle dezelfde richting uitgaan teneinde de gunstige effecten van de strategie van Lissabon te maximaliseren. Op 4 december hebben de ministers van Economie zich uitgesproken over de hervormingen die de lidstaten in 2007 hebben doorgevoerd. Een en ander is ingegeven door de werkzaamheden van het Comité voor Economische Politiek (CEP), dat in het kader van het "multilateraal toezicht" een vergelijkende studie heeft gemaakt waarin de aandacht wordt gevestigd op de positieve impact van de hervormingen die de lidstaten al tot stand hebben gebracht. De Commissie richt wel specifieke aanbevelingen tot de Zevenentwintig, wat het CEP niet doet.

VERLEGGING VAN EUROPA'S PRODUCTIVITEITSGRENS

De Europese Commissie is van oordeel dat het belangrijk blijft de nadruk te leggen op meer O&O en innovatie, een dynamischer ondernemingsklimaat, een grotere inzetbaarheid en meer investeringen in mensen. In een recente mededeling¹ commentarieert ze de productiviteitsverschillen tussen Europa en de Verenigde Staten. Ze wijst erop dat op een aantal kernbeleidsgebieden een belangrijke bijdrage kan worden geleverd aan een hogere productiviteitsgroei in de EU. Uit haar analyse blijkt dat dergelijk kernbeleid vooreerst gericht moet zijn op de bevordering van investeringen in O&O. Daarbij wordt m.n. gedacht aan particuliere investeringen op basis van marktgerichte financieringssystemen, zoals risicokapitaal financiering. Fiscale prikkels kunnen een belangrijk deel van dit beleid uitmaken, maar er moet wel worden gelet op het aanvullende karakter ervan en "deadweight losses" moeten zoveel mogelijk worden voorkomen. Er is een sterke vervlechting nodig van publiek en particulier onderzoek en tegelijk moeten intellectuele-eigendomsrechten effectiever worden beschermd.

Bovendien moet de ontwikkeling van onderzoeks- en onderwijsinstellingen van wereldklasse worden aangemoedigd. Topmanagers en toponderzoekers zorgen in de economie voor veel innovatie en voor een ruime verspreiding van nieuwe technologieën. Voor meer O&O moet het aantal gekwalificeerde onderzoekers toenemen, anders leidt de hogere vraag naar hun vaardigheden alleen tot hogere loonkosten en komen andere investeringsactiviteiten in het gedrang. De initiatieven in het kader van het Bolognaproces naar geharmoniseerde academische kwalificaties en de totstandbrenging van een Europese onderzoeksruimte moeten de dringend benodigde internationale mobiliteit van de gekwalificeerde onderzoekers een impuls geven. Buiten het specifieke onderzoeksgebied kunnen initiatieven om een Europese "blue card" in te voeren (naar het voorbeeld van de Amerikaanse green card) de EU eveneens aantrekkelijker maken voor gekwalificeerde migranten. In een aantal landen moet iets worden gedaan aan de inefficiënte onderwijsstelsels en zijn betere resultaten nodig. De onderwijs- en opleidingsstelsels moeten meer worden aangepast aan de eisen van de kenniseconomie en -maatschappij.

Ten slotte moet, volgens de Commissie, een volledig werkende, open en concurrerende interne markt tot stand worden gebracht. Meer concurrentiestrijd, m.n. door liberalisatie van de dienstensector, waar de meeste ruimte lijkt te zijn voor productiviteitsgroei, is de sleutel tot meer innovatie. Flexibeler en minder belastende institutionele en regelgevingskaders, die ervoor zorgen dat bepaalde activiteiten gemakkelijker kunnen worden gestart en beëindigd, kunnen leiden tot een dynamischer en concurrerder ondernemingsklimaat. Dit is het meest nodig in de dienstensector en m.n. in de detailhandel. De efficiencywinsten van de deregulering van de netwerkindustrieën in de afgelopen drie decennia kunnen hier als voorbeeld dienen. Overigens is een van de algemene doelstellingen van de groei- en werkgelegenheidsstrategie dat gezorgd wordt voor een transparant, effectief en evenredig regelgevingskader en dat onnodige administratieve lasten die een belemmering vormen voor groei en innovatie, worden weggenomen.

¹ MEDEDELING VAN DE COMMISSIE AAN DE RAAD, HET EUROPEES PARLEMENT, HET EUROPEES ECONOMISCH EN SOCIAAL COMITE, HET COMITE VAN DE REGIO'S EN DE EUROPESE CENTRALE BANK, De EU-economie: evaluatie over 2007: Verlegging van Europa's productiviteitsgrens [SEC (2007)1507]

Het totaalbeeld dat de CEP voor de periode 2005-2008 schetst, wordt door de Raad positief geacht, "(vert.) ook al zullen talrijke doelstellingen alleen met forse inspanningen kunnen worden gehaald". In dit verband wordt in de conclusies van het voorzitterschap onderstreept dat de inspanningen in 2008 zullen moeten worden verdubbeld op de terreinen waarop in 2007 maar weinig vooruitgang werd geboekt (versterking van de concurrentie – meer bepaald in de dienstensector – en van de energiemarkten; flexibiliteit van de arbeidsmarkten). Als hoeksteen van de herziene strategie van Lissabon was het innovatiebeleid in 2007 volgens de Raad een succes, maar het CEP onderstreept dat, ondanks talrijke initiatieven, de doelstelling van 3% (aandeel van O&O in het bbp) zeker niet zal worden gehaald tegen 2010. Het gemiddelde van de EU zou ten hoogste 2,6% bedragen. Het CEP constateert dat heel wat lidstaten aanzienlijke vorderingen hebben gemaakt met de verlaging van de administratieve lasten, ook al hebben sommige landen nog altijd geen agenda ter zake opgesteld. De Raad, van zijn kant, wijst erop dat de mededingingsbelemmeringen in de dienstensector – met name inzake beroepsdiensten en detailhandel – een zorg blijven. Daartegenover staat dat de inspanningen om de oprichting van ondernemingen te vergemakkelijken worden toegejuicht. Wat gas en elektriciteit betreft, betreurt de Raad dat slechts een beperkt aantal lidstaten de nodige maatregelen hebben genomen - of daarmee bezig zijn - om echt concurrerende en onderling verbonden markten tot stand te brengen. In zijn conclusies onderstreept de Raad bovendien de noodzaak van een efficiëntere ont koppeling (unbundling) tussen de productie en de distributie van energie. Wat de werkgelegenheidsgraad betreft, zijn zowel het CEP als de Raad van oordeel dat de EU in staat zou moeten zijn om ervoor te zorgen dat 60% van de vrouwen tegen 2010 actief zijn op de arbeidsmarkt (vooropgestelde doelstelling). Aangaande de werkgelegenheidsgraad van de oudere werknemers (50%) werd al heel wat vooruitgang geboekt, maar zijn nog altijd bijkomende hervormingen nodig.

Volgens de Europese Commissie begint de strategie van Lissabon haar vruchten af te werpen, zodat de navolgende prioriteiten de komende maanden moeten worden bevestigd:

- Voor de versterking van de kenniseconomie worden de lidstaten verzocht de gemeenschappelijke beginselen inzake flexizekerheid voor eind 2008 ten uitvoer te leggen. Op het vlak van onderwijs en opleiding dringt de Commissie erop aan de capaciteit en de middelen voor bijstand en kindbescherming te verhogen. Het aantal kinderen dat de school zonder kwalificatie verlaat, moet fors worden verminderd. Dit vereist ook dat de basiskwalificaties worden verbeterd. Voorts overweegt de Commissie het aantal deelnemers aan het Erasmusprogramma te verhogen.
- De tweede prioriteit is de verbetering van de omgeving waarin de ondernemingen werken. Volgens de Commissie moeten de lidstaten extra inspanningen leveren om de dienstenrichtlijn voor eind 2009 om te zetten. Dit impliceert dat de screening en evaluatie van de wetgevingen voor eind 2008 moeten worden voltooid en dat de "enige loketten" ter bevordering van de afhandeling van administratieve procedures via elektronische weg moeten worden geïnstalleerd (zie de Sociaaleconomische Nieuwsbrief van november 2007). De lidstaten moeten voor de lente van 2008 ook hun nationale programma ter verlichting van de administratieve lasten uittekenen.
- Inzake innovatie en onderzoek moeten de lidstaten aangeven hoe ze hun O&O-doelstellingen tegen 2010 zullen bereiken overeenkomstig de beslissingen die op de Top van Barcelona werden genomen. Ze moeten ook preciseren hoe ze de belemmeringen voor de mobiliteit van onderzoekers tussen de openbare en de privésector zullen wegnemen. Voorts moeten de lidstaten hun projecten

voorleggen om ten minste 30% van hun bevolking (en 100% van de scholen) tegen 2010 aan te sluiten op het internet met een hoog debiet.

- Op energiegebied moeten de lidstaten tegen 2010 hun economische (incl. fiscale) instrumenten ter bestrijding van de opwarming van de aarde herzien. Bovendien moeten ze in de overheidsopdrachten systematisch een criterium van energie-efficiëntie inlassen en voorzien in een verplichte energiereductie in de openbare gebouwen. Ook de onderlinge verbinding van de energienetwerken moet worden voortgezet.

De vernieuwde strategie van Lissabon bepaalt ook dat de Commissie voor elk land een balans moet voorleggen. In het strategisch rapport van de Commissie van 11 december wordt het hervormingsprogramma van België sedert 2005 eerder bemoedigend geacht voor het nieuwe elan van de strategie van Lissabon. De Commissie maakt zich wel zorgen over het ontbreken van een regering (sedert de verkiezingen van juni 2007), wat de verdere begrotingsaanpassing zou kunnen vertragen en de doelstellingen voor 2008 op de helling zou kunnen zetten. Na de specifieke aanbevelingen die tot België werden gericht, worden de vorderingen op het vlak van de verlichting van de administratieve lasten op arbeid positief ingeschat. Ook op het gebied van de concurrentie in de dienstensector werd vooruitgang geboekt.

SOCIALE ASPECTEN

Op 20 november heeft de Commissie een mededeling aangenomen met "een nieuwe sociale visie voor het Europa van de 21ste eeuw: kansen, toegang en solidariteit". Daarin kondigt de Commissie de opstelling van de toekomstige sociale agenda tegen het midden van 2008 aan. Ze identificeert de belangrijkste actiedomeinen waarin moet worden geïnvesteerd: de jeugd, de mogelijkheden voor een bevredigende carrière, een langer en gezonder leven, de gelijkheid tussen mannen en vrouwen, actieve integratie en non-discriminatie, mobiliteit en integratie, burgerparticipatie, cultuur en dialoog.

De Europese instanties zijn voorstander van een geïntegreerde aanpak om zowel de flexibiliteit als de zekerheid op de arbeidsmarkt te versterken. Een gemoderniseerd sociaal en arbeidsmarktbeleid moet efficiëntie en billijkheid met elkaar verzoenen. Er moeten strategieën van "flexizekerheid" worden uitgetekend en toegepast om de werkgelegenheid te ondersteunen en de mobiliteit van de werknemers te vergemakkelijken dankzij vier factoren die elkaar onderling versterken: (i) soepele en betrouwbare contractuele bepalingen, (ii) alomvattende strategieën voor levenslang leren, (iii) een efficiënt en actief arbeidsmarktbeleid en (iv) adequate systemen van inkomenssteun.

BETERE REGELGEVING

De Europese instanties zouden de nadruk moeten leggen op de drie aspecten van deze aanpak: betere regelgeving, vereenvoudiging, beperking van de administratieve rompslomp. In concreto heeft de Commissie haar plannen inzake verlichting van de administratieve lasten van de ondernemingen uiteengezet op de Raad concurrentievermogen van 4 december 2006. De symbolische doelstelling van de Commissie, die door de Europese Raad van maart 2007 werd bekrachtigd, bestaat erin de administratieve lasten tegen 2012 met 25% te verminderen.

Over de administratieve lasten werd ook gediscussieerd tijdens de Ecofinraad van 9 oktober 2007. De lidstaten werden verzocht hun eigen nationale doelstellingen tegen 2008 voor te leggen. In dit verband merkt de Commissie in haar strategisch rapport van december op dat de regeringen te weinig impactbeoordelingen uitvoeren, waarmee ze het effect van een geplande wetgeving beter zouden kunnen inschatten. Volgens de Commissie maakt slechts een handvol lidstaten gebruik van strenge impactbeoordelingen die de economische, sociale en milieugevolgen van wetsvoorstellen analyseren.

ECONOMISCH BESTUUR

Hoewel de economische najaarsvooruitzichten naar beneden werden herzien, zijn de ministers van Financiën van de eurozone van oordeel dat de Europese Unie in 2008 nog altijd zal worden gedragen door een stevige wereldgroei, ondanks de gevolgen van de Amerikaanse financiële crisis. Tijdens de vergadering van de Eurogroep in november hebben het voorzitterschap en de Europese Commissie erop gewezen dat de overheidsfinanciën van de eurozone flink zijn verbeterd. Behalve indien de situatie ineens verslechtert, zal de Raad in het voorjaar van 2008 de procedure van het buitensporig tekort wellicht afschaffen voor Portugal en Italië. De Commissie maakt wel nog altijd een onderscheid tussen de "goede en slechte leerlingen" van de eurozone op het vlak van begrotingsaanpassing en herstel van het evenwicht. Ierland, Spanje, Luxemburg, Nederland, Finland en Duitsland worden gefeliciteerd met hun goede prestaties. Portugal, Malta, Italië, Frankrijk en Griekenland worden op de vingers getikt omdat het niet zeker is dat hun overheidsfinanciën op middellange termijn weer in evenwicht zullen zijn. België bevindt zich met Oostenrijk, Cyprus en Slovenië in de middengroep van landen die hun evenwichtsdoelstellingen op middellange termijn nog niet hebben gehaald, maar wel op de goede weg zijn.

Gelet op de hoge vlucht van de olieprijs, heeft de voorzitter van de Eurogroep, de heer Juncker, het standpunt van de ministers van Financiën op de informele Raad van 2005 (akkoord van Manchester) in herinnering gebracht. In dit akkoord hebben de landen van de eurozone zich ertoe verbonden de stijging van de olieprijs niet met algemene fiscale maatregelen te neutraliseren. Wel kunnen er individuele bijzondere maatregelen worden genomen.

Bovendien zou de Eurogroep de komende maanden, op basis van een studie van de Europese Commissie, verder moeten debatteren over de loonvormingsmechanismen, de diverse ontwikkelingen en de loonverdeling in de eurozone. Volgens voorzitter Juncker is deze discussie van bijzonder belang omdat de aggregaten die worden gevormd door de loonmassa's in Europa veel groter zijn dan louter de begrotingsaggregaten en bijgevolg een grote invloed uitoefenen op de algemene ontwikkeling van de eurozone.

Een van de punten heeft betrekking op de loonontwikkeling in de openbare sector in vergelijking met die in de privésector. Gelet op het feit dat het aandeel van de lonen in het bbp daalt, wil de Eurogroep nagaan "(vert.) *of de loonvorming via contracten en overeenkomsten niet moet worden aangevuld met nieuwe mechanismen die losstaan van contracten en de vorm kunnen aannemen van deelnemingen in de winst of in het kapitaal*".

Met deze commentaar over de ontwikkeling van de loonaandelen wil het voorzitterschap van de Eurogroep zo te zien de politieke dialoog over dit onderwerp in de eurozone versterken. Het voorzitterschap betreurt de daling van het loonaandeel, maar blijft oproepen tot loonmatiging. Deze loonmatiging mag zich niet beperken tot de werknemers, maar moet zich ook uitstrekken tot de leidinggevende kaderleden: "(vert.) *De Europese loontrekkers begrijpen niet langer dat sommigen fortuinen verdienen zonder daartegenover een werkvolume te stellen dat moreel gezien recht geeft op deze lonen en dat anderen door ons worden aangemoedigd om aan loonmatiging te doen. Dit leidt tot sociaaleconomische onrechtvaardigheid, waartegen we moeten reageren*" (juli 2007).

➔ NIEUWS

CEL OPVOLGING EUROPESE ACTUALITEIT

Op 14 januari heeft de heer Peter Praet, directeur bij de NBB en lid van het directiecomité van de CBFA, de actualiteit op de internationale financiële markten becommentarieerd. Het was vooral de bedoeling de cel Opvolging Europese actualiteit te informeren over het verloop en de gevolgen van de spanningen i.v.m. de *subprimecrisis* in de Verenigde Staten. Spreker heeft het ook gehad over de noodzaak om snel financiële stabiliteit tot stand te brengen en heeft daarbij een aantal vragen gesteld m.b.t. de instrumenten en regelingen om de crisissen beter te beheren op het vlak van liquiditeit, doorzichtigheid van de markten en evaluatie van de complexe financiële instrumenten.

De cel Opvolging Europese actualiteit heeft begin januari de heer Ivo Schallbroeck, adviseur bij de Permanente Vertegenwoordiging van België bij de Europese Unie, en de heer Pierre Verkaeren (fod Begroting) gehoord betreffende de openbare raadpleging over de werkzaamheden van de Europese Commissie aangaande de algemene herziening van de communautaire begroting. We herinneren eraan dat de Europese Raad van december 2005 en het Interinstitutioneel akkoord van 17 mei 2006 de Europese Commissie de opdracht hebben gegeven *“een volledige, alomvattende en brede evaluatie te verrichten met betrekking tot alle aspecten van de uitgaven van de EU, met inbegrip van het gemeenschappelijk landbouwbeleid, en de inkomsten, met inbegrip van de korting voor het Verenigd Koninkrijk, en daarover in 2008/2009 een verslag uit te brengen.”* Deze hoorzitting sluit aan bij het advies dat de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven in 2004 heeft uitgebracht over het financiële kader van de Europese Unie 2007-2013.

ENERGIE

Op 9 januari 2008 heeft de subcommissie Energie het onderzoek afgerond van het ontwerpadvies over de methodologie en de criteria die op Europees niveau moeten worden toegepast voor de nieuwe Europese Burden Sharing. Normaal wordt ook dit ontwerpadvies tijdens de volgende plenaire vergadering van de raad goedgekeurd.

De subcommissie Energie zal bovendien haar reflectiewerk voortzetten over de klimaat- en energieproblematiek in de periode na 2012, meer bepaald over de navolgende aspecten: de lastenverdeling binnen de ETS-sfeer, de sociaal-economische impact van de maatregelen om de klimaatverandering tegen te gaan – meer bepaald voor de niet-ETS-sfeer –, de hernieuwbare energiebronnen en de allocatie van de inkomsten uit de verhandeling van emissierechten.

CONCURRENTIEVERMOGEN

De federale sociale partners werken aan een beleidsadvies over O&O en innovatie. Op 20 december 2007 werd reeds een eerste deeladvies goedgekeurd met beleidsaanbevelingen gericht op het verbeteren van de Belgische octrooiperformantie¹. Ondertussen wordt er verder gewerkt op de andere thema's : ondernemerschap, fiscale stimuli voor O&O en innovatie, normalisatie en kennistransfer tussen wetenschap en industrie. In het kader van dit laatste thema nodigde de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven professor Reinhilde Veugelers (KULeuven, EC BEPA en CEPR) uit die op 10 januari een presentatie kwam geven over het effect van industry-science links op innovatie en de beleidsimplicaties hiervan.

¹ 'werk maken van een gemeenschapsoctrooi en van een sterkere octrooi-cultuur in België'

De werkgroep rond industry-science links onder leiding van Ward Ziarko (POD Federaal Wetenschapsbeleid) organiseerde op 17 januari een derde vraaggerek met een aantal belangrijke actoren op het vlak van kennistransfer tussen wetenschap en industrie. Na de vertegenwoordigers van de Technology Transfer Offices (TTO's) van universiteiten en onderzoeksinstellingen, van de bedrijfswereld, van de collectieve onderzoekscentra was het op 17 januari de beurt aan vertegenwoordigers van wetenschapsparken en incubatiecentra om hun mening te geven over hoe het overheidsbeleid de kennistransfer tussen wetenschap en industrie zou kunnen versterken.

ENERGIE-EFFICIENTIE IN DE VERVOERSECTOR

De subcommissie Energie-efficiëntie in de vervoersector is op 9 januari 2008 bijeengekomen om het onderzoek van het ontwerpadvies betreffende de energie-efficiëntie in de vervoersector voort te zetten. Dit ontwerpadvies zal allicht tijdens haar vergadering van 29 januari 2008 worden voltooid. In principe wordt het goedgekeurd tijdens de volgende plenaire vergadering van de raad.

WISSELWERKING TUSSEN DE VERVOERSMODI

Op 29 januari 2008 zijn de leden van de subcommissie Wisselwerking tussen de vervoersmodi eveneens bijeengekomen om hun werkzaamheden voort te zetten en de laatste hand te leggen aan het ontwerp van tweede advies betreffende de attractiviteit van België als Europees distributiecentrum.

MILIEUBELEID

Op 20 november 2007 heeft de raad van de heer Bruno Touback, toenmalig minister van Leefmilieu, ter kennisneming het ontwerp van ministerieel besluit ontvangen tot wijziging van de bijlage I van het koninklijk besluit van 22 mei 2003 betreffende het op de markt brengen en het gebruiken van biociden, met het oog op de opname van dichlofluanide. Dit ontwerp van ministerieel besluit houdt de omzetting in van de richtlijn 2007/20/EG van de Commissie van 3 april 2007 tot wijziging van Richtlijn 98/8/EG van het Europees Parlement en de Raad teneinde dichlofluanide als werkzame stof in bijlage I bij die richtlijn op te nemen. Tijdens zijn vergadering van 19 december 2007 heeft het dagelijks bestuur van de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven kennis genomen van het bovengenoemde ontwerp van ministerieel besluit en het secretariaat verzocht de heer Touback enkele technische opmerkingen erover mee te delen.

SPECIALE COMMISSIE VOOR DE DISTRIBUTIE

De speciale commissie voor de Distributie is op 11 januari jl. bijeengekomen om een onderzoek te wijden aan een studie van het secretariaat over "de ontwikkeling van de werkgelegenheid in de groothandel naar grootteklasse van de ondernemingen, van 1999 tot 2006, gedetailleerd tot 5 cijfers van de NACE-code".

Deze studie werd gerealiseerd naar analogie met de studie die het secretariaat in 2006 en in september 2007 al had verricht over de kleinhandel.

De commissie is verheugd over het geleverde werk, waardoor nooit eerder verschenen gegevens beschikbaar zijn over de werkgelegenheid in de groothandel, met een zeer fijne detailwaarde, en waardoor de zelfstandigen op basis van de NACE-code kunnen worden uitgesplitst. Uit deze studie blijkt ook dat de groothandel in globo een werkverschaffer was en dat het beroep tijdens de onderzochte periode enigszins is vervrouwelijkt.

De commissie vindt het zeer belangrijk dat deze gegevens jaarlijks worden bijgewerkt.

Binnenkort zijn deze werkzaamheden ook beschikbaar op de website van de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven.

DE CONJUNCTUUR IN DE TEXTIEL- EN KLEDINGINDUSTRIE

Op 20 december jl. werd het verslag over de economische ontwikkeling in de textiel- en kledingindustrie voorgesteld in de bijzondere raadgevende commissie textiel en kleding van de CRB. Na enkele lichte wijzigingen werd deze tekst goedgekeurd door de leden van de commissie. Hier volgt een samenvatting van het verslag.

Zowel de textielsector als de kledingsector plukten in 2007 de vruchten van de sterke economische groei. In lijn met de algemene conjunctuur zien we daarbij een hoge maar afnemende activiteitsgraad in beide sectoren in combinatie met sterke neerwaartse risico's.

Terwijl het productievolume in de textielsector een uitzonderlijk hoog niveau bereikte in de loop van 2007, was er een geleidelijke daling van het groeiritme van de productie. Samen met de toename van de productie, steeg de bezettingsgraad van het productievermogen tot 80% in oktober, wat nog steeds onder het niveau van topjaar 2000 ligt. De investeringen stegen dan ook sterk gedurende het derde kwartaal. Ondanks de toegenomen bezettingsgraad en een sterke stijging van de energie- en grondstoffenprijzen gedurende de tweede jaarhelft, zijn de textielafzetprijzen nauwelijks toegenomen in de loop van het jaar. De lagere groei van het productievolume in combinatie met de beperkte prijsstijgingen hebben geleid tot een aanzienlijk lagere omzetgroei over de eerste negen maanden van 2007 dan in 2006.

De terugval van de conjunctuur ging volgens de gegevens van het RSZ gepaard met een versnelling van het werkgelegenheidsverlies gedurende het eerste kwartaal van 2007 tot 4,2% op jaarbasis. De faillissementen van een aantal grote textielbedrijven zijn hier zeker niet vreemd aan. Daartegenover staat dat de tijdelijke werkloosheid in de sector sterk is gedaald in de loop van het jaar. De textielwerkgevers hebben dan ook steeds meer te kampen met een tekort aan arbeidskrachten.

Het handelsbalansoverschot van de textielsector is gedurende het eerste semester van 2007 gestegen met 11,9% tegenover één jaar eerder tot 1,6 miljard euro. In vergelijking met het tweede halfjaar van 2006 betekent dit echter een lichte achteruitgang. De invoer uit China steeg opnieuw zeer sterk en de sterke daling van de dollar en van het pond tegenover de euro gedurende de tweede helft van 2007 maakt het voor de Belgische textielbedrijven nog moeilijker om te concurreren met de import uit het Verenigd Koninkrijk en uit de landen die hun munt aan de dollar gekoppeld hebben.

De hogere concurrentie vanwege een duurdere euro, de terugval van de brutoresultaten van de conjunctuurenquêtes van de Nationale Bank en de sterke groeivertraging van zowel de productiewaarde en –volume als van de omzet leiden tot de vaststelling van een duidelijke verzwakking van de conjunctuur in de textielsector gedurende de tweede jaarhalf van 2007.

De conjunctuurcurve voor de kledingsector bereikte in juni 2007 het hoogste punt in meer dan vijftien jaar. De beschikbare indicatoren tonen echter aan dat dit eerder het gevolg is van een kleinere achteruitgang dan van een verbetering tegenover de afgelopen jaren.

Zo is de omzet in de kledingsector voor het tweede opeenvolgende jaar licht gedaald. Een kleine daling van de afzetprijzen tussen januari en oktober is hier vermoedelijk mede voor verantwoordelijk. Eén lichtpunt is de gevoelige stijging van de investeringen tussen januari en september in vergelijking met dezelfde periode in 2006. Dit reflecteert een herstel van de sterke terugval van de investeringen gedurende de jaren voor 2004.

Volgens al de beschikbare gegevens ging ook de werkgelegenheid licht achteruit in de kledingsector gedurende de eerste maanden van 2007. Het is opvallend dat deze achteruitgang het resultaat was van een lichte stijging van de tewerkstelling onder de bedienden in combinatie met een sterker werkgelegenheidsverlies onder de arbeiders. Net zoals in de textielsector ging de goede Belgische conjunctuur gepaard met een sterke daling van de werkloosheid. De werkgevers waren de afgelopen maanden dan ook minder pessimistisch over de tewerkstellingsvooruitzichten in de kledingsector.

Tot slot nam de kledinguitvoer lichtjes toe tijdens het eerste semester van 2007 terwijl de invoer enigszins daalde. Dit resulteerde in een daling van het handelsbalanstekort tot 188,7 miljoen euro. Het valt vooral op dat de kledinginvoer uit Zuid-Oost-Azië, ondanks een sterke stijging van de import uit China, voor het eerst in meer dan tien jaar achteruitging. Op 1 januari 2008 werden de textielquota op de invoer van tien textiel- en kledingproducten vanuit China afgeschaft. Het valt af te wachten of dit dezelfde explosieve toename van de invoer tot gevolg heeft als bij de eerdere afschaffing in 2005.

Mede dankzij het overwegend hoge consumentenvertrouwen zagen de kleding- en textieldetailhandelaars hun omzet sterk stijgen gedurende de eerste negen maanden van 2007. In de textielverzorgingssector was de omzetstijging meer gematigd, wat de oorzaak kan zijn van de kleine daling van de investeringen in de sector.

Het volledige verslag is beschikbaar op de website van de CRB: www.ccecrb.fgov.be. Voor meer informatie kunt u terecht bij dhr. Stephen Renders (stere@ccecrb.fgov.be – tel.: 02- 233 88 50).

ADVIEZEN VAN HET EESC

Van de vele adviezen die het Europees Economisch en Sociaal Comité (EESC) tijdens zijn plenaire vergadering van 12 en 13 december 2007 heeft uitgebracht, onthouden we in het bijzonder de navolgende:

In zijn advies "Uitvoering van de Lissabonstrategie: stand van zaken en perspectieven" is het EESC van oordeel dat de uitvoering van de Lissabonagenda niet alleen een zaak mag zijn van beleidsmakers, wetgevers en groepen op hoog niveau, maar een proces moet zijn van iedereen. De uitvoering in de lidstaten hangt ook grotendeels af van de samenwerking tussen alle betrokkenen. Het EESC stelt verder voor dat de Europese Raad hem opdraagt om elk jaar een verslag uit te brengen over de mate waarin het maatschappelijk middenveld en de nationale SER's in het algemeen worden betrokken bij de uitvoering van de Lissabonstrategie. In dat verslag zou het EESC ook concrete voorstellen en wenselijke verbeteringen moeten kunnen formuleren.

In zijn advies over de "Aanpassing aan klimaatverandering (Groenboek)" neemt het EESC de volgende kernpunten in beschouwing: In de strategieën moeten maatregelen worden gepland op alle gebieden die in het Groenboek aan bod komen: bescherming van kustgebieden, overstromingen en droogtes, watervoorziening, branden, volksgezondheid, landbouw en biodiversiteit, landinrichting en planning van infrastructuur, bouwsector, enz. In toekomstige programma's moet een groter deel van de Europese begrotingsmiddelen voor dergelijke aanpassingsmaatregelen worden uitgetrokken en de noodzaak van aanpassing moet in de criteria voor de beoordeling van programma's en projecten en in het Europees onderzoek naar de impact van klimaatverandering worden opgenomen. Het Europese middenveld, met inbegrip van consumenten en het brede publiek, moet intensiever bij een en ander worden betrokken teneinde de problemen m.b.t. klimaatverandering en de noodzaak van een verandering van gedragspatronen te laten doordringen bij een breder publiek. Mensen zullen hun gedrag moeten bijstellen om verdere klimaatveranderingen een halt te kunnen toeroepen en zich aan te passen aan veranderingen die inmiddels onvermijdelijk zijn geworden. Er zou een onafhankelijke instantie moeten komen om vorderingen inzake aanpassing aan de klimaatverandering en bestrijdingsmaatregelen in Europa te monitoren.

Ten slotte steunt het EESC in zijn advies over het "Vierde verslag over de economische en sociale cohesie" het initiatief van de Commissie om een breed debat te houden over de toekomst van het cohesiebeleid. Het EESC stelt voor om de volgende keer bij de toewijzing van de middelen uit de structuurfondsen uit te gaan van het bruto nationaal inkomen (bni) als economische indicator, en niet van het bbp. Het is de bedoeling een beter idee te krijgen van de levenskwaliteit in de regio, zonder dat dit vertekend wordt door pendelaars en rechtstreekse investeringen in het buitenland, die het bbp van een regio opblazen, maar niet van invloed zijn op de rijkdom. Het EESC wijst erop hoe belangrijk het is om andere groeipolen te ontwikkelen en vorm te geven dan die welke zouden voortvloeien uit een scenario waarin wordt vastgehouden aan de huidige koers van de Lissabonstrategie. Het EESC gaat ook in op de partnerschappen en acht het zeer betreurenswaardig dat de Commissie in deze eerste raadplegingsronde verzuimt in te gaan op de rol van de sociale partners en maatschappelijke organisaties bij het opzetten, uitwerken en uitvoeren van de structuurfondsen.

De verschillende adviezen van het EESC kunnen worden geraadpleegd op de website www.eesc.europa.eu.

➔ SECRETARIAAT CRB

De Centrale Raad voor het Bedrijfsleven, die werd opgericht in 1948, is een vergadering van de sociale gesprekspartners. Het is de bedoeling de vertegenwoordigers van werknemers en werkgevers via de raad te betrekken bij de uitwerking van het economisch beleid. De raad is bevoegd voor alle kwesties die van belang zijn voor het bedrijfsleven ; hij heeft alleen een adviserende opdracht. Specifiek voor de raad is dat de verschillende standpunten er aan elkaar worden getoetst en dat zo een dialoog tussen de leden ontstaat.

De raad is dus enerzijds, een *trefpunt van ideeën*, waar de meningen worden vergeleken en waar het komt tot gemeenschappelijke voorstellen waarin het algemeen belang het haalt op de particuliere belangen en, anderzijds, tevens een *schakel van het economisch beleid*, die zijn voorstellen samenvat in adviezen ten behoeve van de economische beleidmakers.

Het secretariaat van de raad heeft een dubbele taak ; het is belast met het griffiewerk en het economaat en het brengt de documentatie voor de werkzaamheden van de raad samen. Met de jaren heeft het deze tweede functie sterk ontwikkeld. In uitvoerige studienota's behandelt het niet alleen problemen die aan de raad worden voorgelegd, maar ook onderwerpen waarvan het meent dat ze aandacht van de sociale gesprekspartners en van de politieke beleidmakers moeten krijgen. Voorts publiceert het geregeld algemene informatienota's en allerhande statistische dossiers. Bij dit alles komen de uitstekende relaties die het onderhoudt met de studiediensten van de nationale en internationale instellingen het secretariaat goed te pas.

Voor de *Sociaal-Economische Nieuwsbrief* draagt het secretariaat in het kader van zijn studie- en documentatieopdracht alleen de verantwoording.

Robert Tollet
Voorzitter

Luc Denayer
Secretaris

Ton Harding
Adjunct-secretaris

17-21

CRB
Centrale Raad voor het Bedrijfsleven

